

A decorative border with ornate floral and scrollwork patterns in a light beige color, framing the text on the cover.

Ганна АТРОШЧАНКА

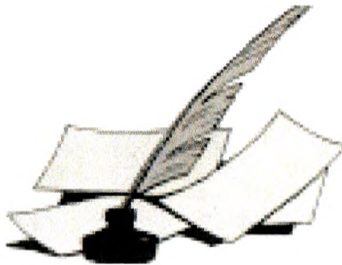
І В А Н К А

Проза

Гомель,
2018

У новым зборніку прозы «Іванка», можна сустрэць гістарычныя факты з жыцця, якія перапоўнены смуткам і болям, сапраўдным каханнем і вернасцю. У некаторых замалёўках, так званых «жыццёвінках», прысутнічае вясёлы гумар, які адлюстроўвае толькі добразычліваць. Зборнік складаецца з трох раздзелаў, напісаны цікава і змястоўна.

Ганна Мікалаеўна Атрошчанка. Нарадзілася ў Добрушскім раёне на Гомельшчыне.

У Саюз пісьменнікаў Беларусі была прынята ў 2006 годзе. Піша вершы і прозу. Доўгі час працавала журналістам ў мясцовых газетах. У творчай скарбонцы займела асабістыя зборнікі паэзіі і прозы. Пераможца шматлікіх літаратурных конкурсаў. Дыпламант літаратурнага конкурсу (часопіс «Алеся», 2007г.). За ўдзел ў Магілёўскім міжнародным літаратурным конкурсе «Душа в заветной лире» адзначана дыпламам (малая проза, 2013г., трэцяе месца). Таксама адзначана дыпламамі за ўдзел у Міжнародных літаратурных конкурсах часопісаў «Метаморфозы» (Публіцыстыка, 2013 г.), «Я тебе, картошка, кланяюсь в ножки» (Проза, 2016 г.) і «Доля» («Паэзія», 2014 г.).

За шматгадовую плённую працу на ніве беларускай літаратуры адзначана многімі падзячнымі лістамі, граматамі і дыпламамі Пераможца абласнога літконкурсу «Сучасны настаўнік. Які ён?», дыпламант літконкурсу «Православие – моя надежда.» (Першае месца, 2017 г.). За працяг мастацкай традыцыі пісьменніка-земляка, асабісты ўклад у беларускую літаратуру, стварэнне высокамастацкіх твораў, значную культурную і грамадскую дзейнасць у 2016 годзе займела званне лаўрэата абласной літаратурнай прэміі імя Аляксандра Капусціна. Многія вершы перакладзены на рускую і ўкраінскую мовы паэтамі Расіі і Украіны.

КОЖНАЕ СЯЛЬЦО – МАЕ СВАЁ СЛАЎЦО!

Як вядома, кожная вёска мае сваю гісторыю. І ў кожнай існуюць не толькі цікавыя традыцыі, звычаі, але і мянушкі. Галоўнае, што яны гучалі па-рознаму. І нават зараз гучаць! Бывае, што пяшчотна, жартаўліва, з нейкай смяшынкай, з гумарам. Часам нават грубавата.

Неяк Ларысу адна жанчына назвала дэмакраткай, чым вельмі яе здзівіла. Але ж выгляду тады не падала, што крыху пакрыўдзілася. Меркавала: можа, таму так казалі знаёмая, што заўсёды адстойвала праўду. Не маўчала, калі кагосьці слабага крыўдзілі, а імкнулася заступіцца. І чымсьці дапамагчы, пры добрай магчымасці. Слушнай парадай ці дзейснай справай...

У той жа вечар Ларыса, зацікаўленая, вырашыла шукаць праўду ў тлумачальным слоўніку. І вось што яна там адшукала! Дэмакрат – чалавек, які прытрымліваецца дэмакратычных поглядаў, такога ж ладу жыцця... Жанчына толькі весела засмяялася. Бо да ніякіх дэмакратычных партый не належала. Ніколі! Хіба толькі тое, што ў дзяцінстве была піянеркай, а потым – і камсамолкай. Як і ўсе юнакі і дзяўчаты ў мінулыя савецкія часы.

А далей, калі казаць шчыра, у аўтабіяграфіі трэба паставіць тлустую кропку. Палітычная дзейнасць Ларысу ніколі не цікавіла. І нават не прыцягвала...

Але ж сумненні хутка развееліся, нібыта восеньскі туман. Неяк прачытала ў Інтэрнэце ўспаміны Андрэя

Дзікага, які быў родам з Перароста. Парайлі гэтае зрабіць зямлячкі. Гэта – Тамара Шаўчэнка, якая зараз жыве ў Мінску, ды настаўніца з Ігаўкі Рыма Варэнікава. І адразу ўсё зразумела! Чаму ўсіх выхадцаў з гэтай вёскі, а дакладней – з Перароста, даўно клічуць дэмакратамі. А як такое адбылося? Слухайце далей, бо прачытаеце зараз цікавую гісторыю.

... Яшчэ ў далёкім 1905-м годзе ў Пераросце таксама адбылася своеасаблівая рэвалюцыя, якая дзейнічала цэлых два месяцы. Сялянам надакучылі тады беднасць і нястача. Патрэбна было яшчэ заплаціць падатак цару, мясцоваму пану Дамброўскаму. А грошы трэба мець у кішэні немаленькія па тым часе: 25-80 рублёў. А ў пана зараблялі капейкі: за адзін рабочы дзень атрымлівалі усяго па 25-30 капеек. Дзе ўзяць такія грошыкі простым сялянам? Даведзеныя да жабрацтва людзі вырашылі адкрыта выказаць абурэнне. Усеагульным паўстаннем. Бо цяргненне даўно ўжо лопнула, як мыльная бурбалка...

Неяк сабраліся пераростаўцы разам, паслухалі разумныя парады большавікоў з Масквы. І вырашылі: трэба тэрмінова дзейнічаць. Інакш хутка апухнем з галадухі! І будзем сапраўднымі жабракамі. Менавіта на гэтым агульным сходзе адразу стварылі рэвалюцыйны камітэт, прагаласавалі за новыя пастановы. Планавалася тады так: зямлю пана Дамброўскага, а таксама земляныя надзелы з вёскі Ігаўкі і маёнтка Зэфельда, перадаць бясплатна ўсім сялянам. І адразу адмяніць непасільныя падаткі. А вось жанчынам прадставіць роўныя правы з мужчынамі...

Праз некаторы час актывісты камітэту правялі вялікую дэманстрацыю. 25 снежня 1905 года па вясковых вуліцах яны прайшлі з чырвонымі сцягамі. І гучна спявалі

рэвалюцыйныя песні. Сярод дэманстрантаў знаходзіліся і прадстаўнікі ад бальшавікоў, якія сваімі выступленнямі заклікалі сялян быць рашучымі і смелымі. Святочны настрой панаваў тады ўсюды, дэманстрантаў сустракалі з хлебам і соллю, радасна віталі на кожнай вуліцы.

На другі дзень пераростаўцы з чырвонымі сцягамі і лозунгамі пайшлі ў суседнюю вёску Васільеўку. Там таксама прайшліся па вуліцах з песнямі, заклікалі да новага ладу жыцця. І прызывалі людзей, каб тыя больш не плацілі вялізныя падаткі пану і цару расейскаму.

Але ж такое вольнае новаўвядзенне, вядома ж, не засталася без увагі. Па просьбе спалоханага пана Дамброўскага, праз некаторы час царскі ўрад накіраваў у Перарост карнікаў. І толькі з адной мэтай, каб тыя зрабілі тое, што неабходна. Карацей, каб злавілі бунтаўшчыкоў, пасадзілі за краты. Сорок узброеных казакаў прыскакалі ў вёску на конях. Прыстаў Байко таксама прыехаў не адзін, а са сваімі стражнікамі...

І адразу пачаліся арышты актывістаў. Але народ не маўчаў. Царкоўнымі бомамі вясковыя смельчакі папярэдзілі, што прыйшла бяда. Пераростаўцы адразу кінуліся выручаць арыштаваных камітэтчыкаў. Але не з пустымі рукамі! Кожны прыхапіў з сабой, што папалася на вочы. Хто тапор, вілы, звычайную касу для касьбы. У некаторых можна было ўбачыць у руках нават паляўнічую стрэльбу і рэвальверы, якія дасталіся ад бальшавікоў. Больш за тысячу чалавек прыйшло тады да школьнага будынку. Мужчыны пагрозліва і смела патрабавалі вызвалення арыштаваных.

Няпрошаныя госці, вядома ж, адразу вызвалілі камітэтчыкаў. Ведалі і нутром адчувалі баявы настрой сялян. І хуценька з'ехалі. Адразу адбыўся новы мітынг,

на якім выступалі бальшавікі С. Сцяпанаў з Масквы і І. Мішын з Гомеля. Усе планавалі будаваць новае жыццё, больш вольнае і заможнае.

Але ж добрым марам не наканавана было спраўдзіцца ў рэальнасці. Праз некаторы час вялікі атрад карнікаў зноўку завітаў у Перарост. Але па дарозе нехта паведаміў, што ў вёску нельга заехаць. Маўляў, драўляны мост цераз канаву замініраваны. (А, можа, цераз раку Чачэра? Ад аўтара.). Гэтае зрабілі пераростаўскія дэмакраты...

Карнікі, пачуўшы непрыемную вестку, прыпыніліся каля маста. Мусіць, крыху зніякавелі. І меркавалі, што ж далей рабіць? Як дзейнічаць у такім выпадку? Канава, як добра бачылі, шырокая, вельмі глыбокая, дзесьці каля двух метраў. А лёд яшчэ тоненькі, празрысты, нібыта шкло. Добра разумелі: не вытрымае коней і людзей...

Нечакана яны ўбачылі мужыка, які вёз у вёску сена. Гэта быў Севасцьян Гарбачэнка. Мясцовая знакамітасць. Адукаваны быў чалавек. Пісьменны. Лічыўся самадзейным паэтам і празаікам. Нават неяк пажадаў змяніць сваё прозвішча, імкнуўся быць падобным на Аляксея Кальцова... Бо вельмі ж падабалася яму творчасць рускага паэта Кальцова. Але ўлады забаранілі. І не дазволілі гэтае зрабіць. Лічылі: адукаваны селянін заўсёды выклікае падазрэнне, ды яшчэ займеўшы рэвалюцыйныя погляды ...

Убачыўшы Севасцьяна, казакі ўзрадаваліся. І грозна прыказалі:

– Эй, мужык! Чаго там застыў на адным месцы? Давай хутчэй перапраўляйся са сваім возам цераз мост! Нам тэрмінова трэба быць у вёсцы.

Але ж чалавек гэты быў разумны, адразу здагадаўся, што трэба рабіць у такім выпадку. Моцна напяўшы

лейцы, накіраваў воз с сенам да маста... Дый цішком стаў тузаць лейцы туды-сюды. Старая аглобля, вядома ж, не вытрымала такога націску. І з грукатам адразу трэснула.

Севасцьян, зрабіўшы сумны выгляд, падбег да афіцэра. Скінуў здзіравую шапку, нізка нахіліў галаву і кажа:

– Ваша высокаблагароддзе, з задавальненнем бы вам зараз змог дапамагчы! Але ж, як на тое ліха, самі бачыце, здарылася непрадбачнае. Нечакана зламаўся. Патрэбен тэрміновы рамонт. Калі дазволіце, хуценька з’езджу да сваёй хаты, прывязу новую аглоблю.

Афіцэр з пагардай зірнуў на лахманы чалавека, кіўнуў і адварнуўся. Маўляй, давай, дзейнічай. І толькі хутчэй вяртайся. А то ўжо ўсім надакучыла тут стаяць і мёрзнуць. Холадна сёння, на вуліцы – зіма.

Распрог свайго коніка Гарбачэнка і паскакаў у сяло. Хуценька папярэдзіў усіх, каб ратаваліся. Бо зноўку сюды завіталі карнікі. Вялізны атрад. Не такі, як раней! І яны ўжо побач. Стаяць вось там, каля мосціка. Чакаюць яго. Севасцьян узяў з пуні аглоблю, вярнуўся назад. Замяніў на новую.

Зноў запрог свайго коніка і паехаў. Ужо прама па мосціку. Калі пераехаў – казакі следам рушылі. Уварваліся, бы тыя злыдні, яны ў Перарост, адразу ўзялі накірунак да мясцовай школы. У адзін момант стварылі там свой штаб. І адразу ўсе вучні, настаўнікі апынуліся на вуліцы...

Потым казакі кінуліся па хатах, дзе знаходзіліся актывісты... Відаць, усё-такі знайшоўся «стукач», які паказаў, дзе яны жывуць. Але асобныя змаглі знайсці надзейныя хованкі. Шкада, ды толькі не ўсе. Адразу арыштавалі Кір’яна Гарэлава, Селівестра Падрэзенку, Цімафея Мотузава, Антона Гарбачэнку... Схапілі

таксама і Севасцьяна Гарбачэнку. За тое, што папярэдзіў камітэтчыкаў, наказалі бізунамі...

А вось арганізатараў паўстання, Антона Цюля і Рамана Сматрэнку, адразу адправілі ў ссылку, у Сібір. Селівестр Падрэзенка разам са сваёй жонкай таксама быў сасланы, але ўжо ў Архангельскую губерню. У адзін момант далёка ад сваіх мясцінаў, апынуліся і Кір'ян Картавенка, Цімафей Мотузаў, Хвядос Гарбачэнка... Іларыёну Дзікаму пашанцавала схавацца ў Мінскай губерні, але царскія шпіёны яго там знайшлі. Шэсць гадоў знаходзіўся ён у далёкай Сібіры, спазнаўшы нястачу і голад. Актывіст і ўдзельнік выступленняў, Аляксей Краснюкоў таксама быў схоплены, дый адпраўлены ў далёкія і чужыя мясціны...

Восемдзесят пяць сем'яў планавалі выслаць у Сібір, у Енісейскую губерню. Як «камендант штабараэвалюцыі» пад няміласць царскай улады папаў і Цімафей Аксёнавіч Дзікі. Сямідзесяціпцігадовага пажылога чалавека, усю ягоную шматлікую сям'ю разам з унукамі чакала высылка ў Сібір... І толькі за тое, што менавіта ў гэтай прасторнай хаце размяшчаўся штаб камітэтчыкаў. Тыя, хто больш надзейна схаваўся, пазней эмігрыравалі ў Амерыку і Канаду. І ніколі больш не завіталі ў родныя мясціны...

Карнікі доўга пыталіся ў Цімафея Дзікага пра чырвоны сцяг. Пажылога мужчыну моцна тады пабілі, нават вырвалі сіваю бараду. Але мудры і мужны чалавек цяропліва перанёс усе здзекі і катаванні. На пытанні толькі адказваў:

– Я – стары чалавек. І зусім не ведаю, куды схавалі сцяг актывісты. Шукайце самі, калі гэтае вас, панове, вельмі зацікавіла...

Вядома ж, ён добра ведаў, дзе зараз знаходзіцца сцяг, які схаваў адзінаццацігадовы ўнук. Цімафей Аксёнавіч лічыўся рэвалюцыянерам і актывістам паўстання. Спадзяваўся і цешыў сябе надзеяй, што з Андрэйкай усё добра. Хлопчык адразу тады пабег да цаглянага заводу, які ўзімку ніколі не працаваў. Там свайго сыночка і знайшла матуля. Соф'я цішком павяла яго да суседкі, а потым – да сваіх бацькоў. Бабуля Марфа, убачыўшы дачку і ўнука, доўга плакала. І казалася:

– Што нарабілі гэтыя вырадкі! Вось вырасце мой унук Андрэй, дый адпомсціць за дзеда Цімафея, за свайго бацьку Іларыёна, за ўвесь перарастаўскі народ...

Арышты і допыты працягваліся доўга. Сяляне вярнулі ўсё тое, што было ўзята ў пана Дамброўскага. У каго не было грошай, каб заплаціць падаткі, адразу забіралі кароўку ці каня, нават парасят, курэй і гусей... Царскія служкі не шкадавалі нікога. Ні малых, ні старых, ні жанчын. Хаты і хлявы адразу апусцелі. Вёска заціхла. На вуліцах ужо не было чуваць вясёлых песняў, радаснага смеху. Але сяляне не скарыліся. Цішком, сабраўшыся ўвечары, марылі пра іншае жыццё. Больш багатае, шчаслівае.

...Але да сапраўднай рэвалюцыі, Вялікай Кастрычніцкай, заставалася яшчэ некалькі год. Менавіта яна і здзейсніла ўсе мары, надзеі многіх перарастаўцаў.

ІВАНКА

Устрапянуўшыся, жанчына адразу прачнулася. Машынальна правяла далонькай па тварыку, выцерла салёныя слёзы. Крыху прыўзняўшыся з падушкі, зірнула на вокны. Але там яшчэ чарнела ноч. Асенняя, няветлівая. І халодная. Адразу падумала: «Чаму прысніўся сёння родны брат, які загінуў на фронце ў ваеннае ліхалецце? Не так даўно зазірала ў царкву, напісала запіску. Памінальную...»

Нечакана ўспомніла, што менавіта ўвосень у Іванкі дзень нараджэння. Ужо дзевяноста адзін год споўніўся бы браціку, калі б жывым застаўся. Вось і дасылае ёй знак з таго свету. Нябачнага, тайнага. І невядомага! І, мусіць, жадае, каб родныя людзі ўспомнілі пра яго добрым слоўкам і малітвай.

Таццяна, павярнуўшыся на другі бок, шчыльна заплюшчыла вочы, каб зноўку заснуць. Паспрабавала адагнаць гаротныя думкі. Але дарэмна. Сон знік. Зусім. Засталіся адны толькі горкія ўспамінкі, а разам з імі – салёныя слёзы. Брат загінуў увосень 1944 года. Зусім маладзенькім юнаком. Васямнаццацігадовым. У пахаронцы коратка тады напісалі: прапаў без вестак. Колькі такіх чырвонаармейцаў, афіцэраў прапалі ў гады вайны? Нават не злічыць. Адзін толькі Гасподзь пра гэтае ведае, як яны загінулі. І якія выпрабаванні выпалі на горкую долю ўсіх вайскоўцаў...

Вось і цётка Маня таксама атрымала ў канцы 1944-га такую ж горкую навіну з вайны, што муж прапаў без весткі. Але ж у 1947-м годзе вярнуўся Пятро. Жывым і здаровым. Як казаў некалі суседцы, што аднойчы яго накрыла ў акопе ўзрыўной хваляй. Добра, што побач

знаходзіўся сяржант Грышчук з Украіны, які рукамі адкапаў сябра па зброі.

Адным словам, выратаваў жыццё беларусу. Мужчыну тады кантузіла так, што доўга не чуў на левае вуха. Але паступова ўсё прайшло, слых вярнуўся. Колькі год прабегла, як закончылася Вялікая Айчынная вайна, а Пятро да гэтага часу лічыць украінца сваім братам. І моліцца ў царкве за ягонае здароўе. Раней Грыцко прыязджаў у госці да Пятра, калі быў яшчэ здаровым і маладзейшым. Цяпер франтавікі пішуць толькі лісты...

А Іванка, зразумелая рэч, змагаўся з ворагам-захопнікам смела і рашуча. За прыгожую ўсмешку баявымі медалямі не ўзнагароджвалі! А толькі за смеласць і мужнасць. У ваенныя часы такая ўзнагарода – медаль «За Адвагу» – мела вагу сапраўднага ордэна. Пра гэтае шмат хто тады казаў. Гэта не юбілейныя ўзнагароды, які дастаюцца лёгка. А вось баявыя заўсёды здабывалі ў цяжкіх баях, мелі пашану і асабліваю вагу.

Шкада, Іван Сямёнаў так і не пабачыў сваю першую і апошнюю баявую ўзнагароду. Загінуў... Ужо ў мірны час, Таццяна атрымала з Цэнтральнага архіва ліст. Там было паведамленне, што «чырвонаармеец Сямёнаў Іван Маркавіч, 1926 года нараджэння, кулямётчык 469 стралковага палка, 150 стралковай дывізіі, узнагароджаны медалём «За Адвагу», прыказам 469 СП № 018/н ад 30.06. 1944 г.» Бо першым пераплыў тады раку з кулямётам на плячах, а на беразе адразу ўступіў у бой з лютым ворагам...

Менавіта ў гэтым дакуменце яшчэ раз падцвердзілі той сумны факт, што брацік прапаў без весткі ў кастрычніку 1944 года. Як пазней высветлілася, Іван Сямёнаў ваяваў на Другім Балтыйскім фронце...

Мікола, стрыечны брат, таксама франтавік, якому пашанцавала выжыць у гэтым пекле, неяк самотна паведаміў:

– У вопытных стралкоў, якіх прыраўнялі на вайне амаль да снайпераў, фашысты стралялі снарадамі. Заўважыўшы баявую кропку, варожая артылерыя не маўчала. Абстрэл вялі хаатычна і бязлітасна. І не шкадавалі баепрыпасаў. Вось такім чынам імкнуліся, каб смелы кулямётчык замоўк. І назаўсёды.

Уздыхнуўшы цяжка, яшчэ дадаў:

– Дарагая сястрыца! Магчыма, Іван быў цяжка паранены. І не змог самастойна сябе выратаваць, адкапацца. Некаторым шанцавала вырвацца з-пад зямлі, каб не застацца на вечна ляжаць у акопе... Шмат байцоў прапалі без весткі вось такім чынам. Некаторых знаходзяць і цяпер, пры раскопках. І калі ў байца не пашкоджаны медальён – вызначаюць імёны, прозвішчы. А потым паведамляюць родным. Многія і да гэтага часу спяць вечным сном у непразным гушчары, у балотах, на дне глыбокіх рэк. І няма ў гэтых загінуўшых воінаў нават магілкі...

Недарэмна кажуць у народзе, што асобныя сны бываюць прадказальнымі. Таццяна сама пра гэтае таксама добра ведае. І не з кніжак, навуковых артыкулаў. Калі яе дачка пацікавілася ў адпаведнай установе пра лёс свайго роднага дзядзькі, адразу прыснілася памерлая матуля. Яна прыйшла ў сон, здзіўлена запыталася:

– Таня, дачушка, скажы, што такое дрэннае зрабіў наш Іванка, што яго зараз шукае міліцыя?

Самае цікавае тое, што літаральна праз два дзянёчкі прыляцела заказное пісьмо з Расіі, у якім знайшла новенькае пасведчанне да ўзнагароды. А вось баявы

медаль «За Адвагу» яна так і не атрымала... Чаму? Невядома. Хоць шмат разоў бачыла сюжэты з навінаў па тэлевізару, як уручалі баявыя ўзнагароды родным загінуўшых воінаў...

Брацік быў высокім, серавокім. Цёмнавалосым. І вельмі добрым, і прыгожым. Дзятва прыдумала яму вось такую мянушку: Жук. Але юнак не крыўдаваў, а толькі весела жартаваў у адказ, усміхаўся белазубай усмешкай. Яшчэ Іванка цудоўна іграў на балалайцы і на мандаліне. Дзяўчаткі і хлопцы нават танчылі вечарамі пад знаёмыя мелодыі.

Гэтаму майстэрству брат навучыў і сваіх сястрычак. Аднойчы Лідзія Маркаўна, ветэран педагагічнай працы, літаральна ўсіх сваіх сямейнікаў здзівіла. А справа разгарнулася вось такім чынам! Калі малодшанькай яе ўнучцы падарылі дзіцячую балалайку, яна з натхненнем сыграла нейкую самотную мелодыю. Дачка Інеса, амаль застыла тады на месцы ад здзіўлення. І хуценька запыталася:

– Мамуся, а дзе ты навучылася такому файнаму майстэрству? Нават і не ўяўляла сабе, што так цудоўна валодаеш струннымі музычнымі інструментамі.

І пачула цікавы аповед пра свайго браціка. З сумам тады дадала:

– Гэтаму майстэрству навучыў мяне Іванка, які загінуў маладзенькім на фронце ў 1944-м годзе. Іван – старэйшы быў за мяне на шэсць год. Вельмі любіў мяне, зберагаў ад непрыемнасцей. І заўсёды абараняў ад вясковай малечы. Часам беражліва насіў на сваіх моцных плячах, калі маленькая яшчэ была...

На прыгожага юнака ўжо зазіраліся бойкія дзяўчаты, якому было ўсяго пятнаццаць годзікаў. Але ж, як добра

бачылася тады ўсім, Івану падабалася Арыся. Яна жыла зусім побач, праз некалькі хат. І была старэйшая ўсяго на адзін год. Невысокая, русавалосая. Калі казаць шчыра, сінявокая суседка не лічылася прыгажуняй. Але ва ўсім вобліку адлюстроўвалася, нібыта ў тым люстэрку, нешта вабнае і прыцягальнае. Мусіць, вось такі тайны магнетызм і прыцягнуў хлопца да дзяўчыны, з якой сябраваў амаль з шостага класа.

Пасля вайны, вясёлая і гаваркая Арыся, як некаторыя вясковыя дзяўчаты, не засталася векавухай. Яна выйшла замуж, нарадзіла трох сыночкаў.

І муж, як хвалілася потым сваім адзінокім суседкам, шанаваў і кахаў яе. Тыя толькі зайздросцілі, цішком пра нешта шапталіся ўслед. І казалі вось так:

– Якая ж шчаслівая гэтая Арыся! І прыгажосці асаблівай у яе не знайсці! Хіба толькі язычок, які, нібыта мятла, добра падмятае ў любое надвор'е. Дзеўцы пашанцавала выйсці замуж, нарадзіць дзетак. А нашыя жаніхі на ваенных рубяжах навечна дзесьці засталіся. Загінулі... І невядома, дзе магілкі гэтых гаротнікаў? Цяпер нямашака ніякай падтрымкі, абароны. Як кажуць, на адзінокую жанчыну не толькі злыя людзі і сабакі, але ж і пасталы брэшуць!

Як усё было там на самай справе – цяжка цяпер адказаць. Бо чужая сям'я – шчыльна зачыненае акно, праз якое не зазірнеш, ды і нічога не ўбачыш!. Але ж усмешлівая Арыся заўсёды выглядала шчаслівай. Калі сустрэла на вуліцы Таццяну, заўсёды ветліва віталася. А сястра адразу з сумам і з горыччу ўспамінала свайго брата. І вельмі шкадавала, што загінуў такім маладзенькім... Калі б не гэтая праклятая вайна, таксама бы ажаніўся. І стварыў надзейнае сямейнае гняздзечка.

А каля бацькоўскага двара цяпер ужо бегалі бы ягонья галапузья ўнукі ці праўнукі...

Асабліва было самотна, што ад роднага чалавека не засталася нават фотаздымкаў. Справа ў тым, што ў гады Вялікай Айчыннай вайны драўляная хата Сямёнавых двойчы гарэла. Фотаздымкі, адзенне бязлітасна знішчыў агонь... Аднойчы, набраўшыся смеласці, Таццяна тактычна запыталася ў Арысі пра фотаздымкі. Але ж яна толькі раўнадушна адмахнулася, як ад спасаўскай мухі. Маўляў, не пытайся, даражэнькая, пра гэтае! У яе быў толькі адзін фотаздымак. Пасля вайны, калі вырашыла выйсці замуж за свайго Адама, аддала гэтую рэч, якая для яе стала ўжо непатрэбнай, Ганне, старэйшай сястры Іванавай. Лічыла так: муж не будзе пытацца пра былое дзявочае каханне, ды і тайная рэўнасць не ўзнікне... Было бачна, што жанчына не жадала гэтых успамінаў, якія дасылалі самотнае «прывітанне» з дзяцінства...

Як потым высветлілася, «нявеста» хітравала. Фотаздымка ў Ганны не было. Яна, па просьбе родных, старанна перагледзела ўсе свае старыя фотаальбомы. Але ж, як на тое, нічога там не знайшла. Ды, як казалі некалі Таццяне матуля, што галоўнае, што самі жывымі засталіся ў гады вайны. Не загінулі пад кулямі, снарадам, бомбамі...

Значыць, трэба жыць далей, заціснуўшы ў моцны кулак усе непрыемнасці і гаркоту. Але ж ніколі не забываць пра тых, хто ўжо не вернецца ў родную хату. І не пройдзе знаёмай сцежкай да рачулкі Чачэра, у лясок Пасеку і ў Доўгінькі. Тых, хто загінуў у гады вайны, трэба заўсёды ўспамінаць добрымі слоўкамі, малітвамі. Недарэмна ж, відаць, кажуць так: «Пакуль жыве памяць – жыве і сам чалавек!»

БАБАСЕКІ

Розныя гісторыі здараюцца ў нашым непрадказальным жыцці. Цікавыя і не надта. Некаторыя атрымліваюцца гумарнымі, вясёлымі, ад якіх уздымаецца настрой. Але часам бывае і такое, калі робіцца сорамна! І нават крыўдна. І не таму, што зроблена нешта не так, як трэба! Вось паслухайце, што адбылося некалі з маім земляком.

Паехаў неяк Уладзік у госці. Да свайго знаёмца, які жыў на Рагачоўшчыне. Гэтых мужчын даўно яднала любоў да прыроды. Асабліва падабаліся рыбалка і паляванне на ваўкоў. Вядома ж, гэтая справа праводзілася толькі з дазволу адпаведнай установы.

Пры сустрэчы сябрукі пагаманілі пра сёе-тое, пасядзелі за сталом, смачна павячэралі. І, падрыхтаваўшы свае стрэльбы, вырашылі накіравацца на паляванне. Познім вечарам узялі накірунак да балотца, дзе схваліся ў густы хмызняк. Да іх нечакана далучыўся сусед Андруся. Яшчэ даволі малады, энергічны мужчына. Як потым высветлілася, за сваімі шырокімі плячыма гэты чалавек займеў добры абярэмак розных гумарных гісторый. Таму заўсёды лічыўся кампанейскім і цікавым субяседнікам.

Прылеглі яны на мяккую траву, а стрэльбы адразу прывялі ў баявую гатоўнасць. І цярпліва застылі ў чаканні ваўкоў, якія апошнім часам рэгулярна наведваліся ў калгасны цялятнік. Максім, як было бачна па ягоных паводзінах, з цяжкасцю пераносіў маўчанне.

Павярцеўшы кудлатай галавой туды-сюды, чмыхнуў у пшанічныя вусы. Хітравата азірнуўся на майго земляка, шэптам так цікавіцца:

– Уладзік, калі гэта не вялікі сакрэт, адкуль будзеш родам?

– З Добрушскай зямліцы, – пачуў хуткі адказ. Паразважаўшы крыху, назваў і вёску.

– Так ты адтуль? – цікавіцца далей здзіўлены гумарыст, ды смяецца, прыгнуўшы чубатую галаву.

– Так! – радасна кінуў у адказ Уладзік.

– Мусіць, як гэта добра я зразумеў, адтуль, дзе жывуць бабасекі? – здэкліва засмяяўся мужчына. – Яшчэ ў дзяцінстве чуў ад сваёй бабулі адну цікавую гісторыю. Якую? Зараз паварушу сваю памяць, успомню ўсё падрабязна. А ты – слухай далей, калі жадаеш. Пэўна, таксама чуў, як некалі пастухі амаль засеклі пугамі маладую настаўніцу. Гэтыя недарэкі пасвілі тады на лузе кароў. І каля жыта, амаль на мяжы, здалёку ўбачылі жаночы сілуэт. Падумалі, што гэта русалка. І кінуліся да яе з пугамі... У дзяўчыны была доўгая каса. Яна, як на сваю бяду, прысела крыху адпачыць. Дый распляла свае русыя косы, грабенчыкам пачала іх расчэсваць. Гэтая прыгажуня, як пазней высветлілася, была мясцовая. І працавала не абы-дзе, а настаўніцай. На працу, у чужую вёску, заўсёды хадзіла пехатой. Зразумела, у тыя далёкія часы не было аўтобусных маршрутаў. Дакладна не ведаю, які лёс напаткаў гэтых цёмрашалаў. Але ж, як казалі мне бабуся, з тыя пары ўсіх мужчын, якія нарадзіліся вось у гэтай вёсцы, сталі клікаць бабасекамі. Казалі, мянушка яшчэ і цяпер не знікла...

Улад адразу густа пачырванеў. Захваляваўся. І была прычына. Ды яшчэ якая! Бо залічыць сябе

Ў лік гэтых бабасекаў ён не жадаў. Шэптам, амаль заікаючыся, хуценька тады паведаміў, што нарадзіўся ў маленькім пасёлачку, якога ўжо зараз няма. Лічыўся неперспектыўным, дзе не было нават вясковай крамы. А стварылі яго ў дваццатых гадах мінулага стагоддзя перасяленцы з Перароста. У іх ліку былі і ягоныя родныя. Гэта – дзядуля Кузьма і бабуля Параскева.

Чаму назваў іншыя мясціны? Меркаваў так. Пра былы пасёлачак, пэўна, цяпер амаль ніхто і не ведае. Знік з карты раёна. Таму вырашыў паведаміць пра больш вялікую вёску, якая зараз ужо лічыцца аграгарадком.

...З таго часу, каб не пачуць чужыя мянушкі ў свой адрас, Уладзік заўсёды дакладна называе тыя мясціны, дзе нарадзіўся і вырас. Вось як бывае, калі нехта пра свой куток забывае!

ЛЮСІ ЦІ ЛЮСІК?..

На дзень народзінаў сяброўка падарыла Аўдоцці труса. І параіла, каб тая тэрмінова занялася трусагадоўляй. Пры гэтым, міргнуўшы хітра вокам, шматзначна дадала: маўляў, на сталае заўсёды будзе мяса. А ў кішэні – дадатковыя грошы.

Хто ж адмовіцца ад такога дапаўнення да сціплага «пенсіёна?» Вядома ж, цётка для прыліку спачатку ўпарцілася. І не таму, што гэты падарунак ёй не спадабаўся! Тут існавала іншая прычына. Якая? Ды не ведала яна, як даглядаць гэтага новага гадаванца? І прызнацца ў сваім невуцтве не адважылася Настусі. Саромелася. Але сяброўка, пэўна, сама здагадалася. І хутка правяла некалькі змястоўных лекцый, каб Люсі, як назвалі новае папаўненне ў гаспадарцы, расла здаровай. І бадзёрай.

Трэба сказаць, Аўдоцця з імпэтам узялася за новую справу. Увечары, узброіўшыся сярпом і торбай, рэгулярна бегла на луг, дзе шукала сакавітую траву.

Да зялёнай масы яшчэ дабаўляла моркву, буракі, нават хлеб, які пакідалі пасля сябе сямейнікі.

Праз некаторы час трус стаў дарослым. Настуся тады шматзначна параіла:

– Заўтра прынясі сваю Люсі на «прыём» да майго труса Пусіка. Такое спатканне неабходна, каб дачакацца нашчадкаў.

Уранні, злавіўшы сваю трусіху, жанчына накіравалася ў знаёмы двор. Настуля адчыніла клетку, ды піхнула туды спалоханую Люсі. Здзіўленыя, яны раптам заўважылі, што паміж «жаніхом» і «нявестай» адразу ўзнікла бойка.

Ды яшчэ якая! Клетка аж хадуном захадзіла, шэрсць паляцела ва ўсе бакі...

Сяброўка шэптам зазначыла:

– Адразу бачу, не прыме Пусік тваю трусіху. Мусіць, нечым яму не спадабалася. Дзіва дый годзе! Вельмі пераборлівым аказаўся! Пайшлі хутчэй да Яўхіма. У яго ж вельмі пладавіты трус, які дапамог многім вяскоўцам у гэтай далікатнай справе.

Аўдоцця зноў зграбла пад паху сваю спалоханую Люсі, ды разам з сяброўкай бадзёра патупалі да суседа. Але і там адбылася такая ж гісторыя. Заклапочаны Яўхім параіў зазірнуць да Лявона. У яго ж таксама добрая трусагадоўля. Ды яшчэ якая! На базары прадае нават трусінае мяса, якое карыстаецца вялікім попытам сярод гараджан. І не дзіўна! Бо смачнае і вельмі карыснае.

Лявон сустрэў сябровак каля сваёй брамы. Задаволены, усмешлівы. Адразу правёў жанчын у двор, з гонарам паказаў сваіх сытых гадаванцаў. І паабяцаў, што, маўляў, не хвалойцеся, суседкі. Усё будзе як след. І нашчадкі атрымаюцца вось такімі ж пухнатымі і вялікімі. Але абяцанне не спраўдзілася. Бо ў клетцы адразу ўзнікла знаёмая валтузня. Люсі, учапіўшыся «жаніху» зубкамі задоўгае вуха, моцна малаціла яго лапамі паспіне. Зноў паляцела шэрсць, пачуўся непрыемны піск...

Устрыжаны гаспадар вырашыў парушыць такое нечаканае спатканне. Злавіў Люсі, пільна зірнуў пад хвост... І гучна, на ўвесь свой двор, як шалёны, зарагатаў. Потым – выцер слёзы з вачэй, якія ўзніклі ад смеху, ды кажа здзіўленым суседкам:

– Жанчынкі! Вы каго сюды прынеслі, а? Дзе ж вашы былі вочы? Гэта ж сам трус, так званы «хлопец», а не Люсі!

Аўдоця адразу знікавела. Таксама зазірнула ў гэтае патаемнае месца... І адразу пачырванела. Нават вочы ад здзіўлення палезлі на лоб. І было ад чаго! Са злосцю перавяла позірк на Настулю. Але яна таксама выглядала знікавай, ды чырвонай, як спелыя памідоры ў агародзе. Хацела адразу з ёй пасварыцца, але перадумала.

Навошта псаваць добрыя, шматгадовыя адносіны? У жыцці ўсялякае здараецца. І мудрацы нават памыляюцца, не тое, што яны. Пасмяліся яны тады ўсе разам, дый разышліся па сваіх справах.

У КАЖНАЙ СІТУАЦЫІ ЁСЦЬ ВЫХАД!

Ніна МАЦЯШ, паэтэса:

*«О, боязь за другога чалавека!
Адна ты робіш чалавека з нас...»*

Марыся атрымала кватэру. У пяцьдзесят гадоў... Доўгазбірала грошы на аднапакаёўку, але нарэшце змагла здзейсніць заповітную мару. Раней жыла ў рабочым інтэрнаце. Калі казаць шчыра, побач з дзяўчаткамі яна даўно ўжо адчувала сябе неяк няўтульна. Вядома ж, дыскамфорт існаваў вялікі. У пакоі жылі адны маладзенькія насельніцы, у якіх былі свае захапленні, звычкі. І сучасны побыт жыцця.

Як нават, яна адразу купіла сабе мяккую канапу, шафу, столік з двума табурэткамі на кухню. Праз некаторы час прыдбала тэлевізар у крэдыт, каб веселей было праводзіць свой вольны час пасля працы. Жыццё, на першы погляд, паступова наладзілася. Але ж разам з гэтым з'явіліся непрыемныя сюжэты.

Неяк увечары пачула званок у дзверы. Марыся хуценька адчыніла, нават не запыталася: «Хто там?» Лічыла, што прыйшла да яе ў гасці сябровачка. Надзейка таксама была адзінокая. І жыла не надта далёка, толькі на другой вуліцы. Але ж на лесвічнай пляцоўцы стаяў незнаёмы мужчына. Барадаты і неахайны.

– Што вам трэба? – запыталася здзіўленая жанчына. – Вы памыліліся. Я нікога не вызывала, зараз сантэхнікі, электрыкі мне не патрэбны...

Мужчына, зрабіўшы хісткі крок наперад, нешта незразумелае прамармытаў. Спалоханая Марыся хуценька зачыніла дзверы. Такіх гасцей яна не чакала. І даўно ўжо не вадзіла знаёмствы з мужчынамі. Пасля няўдалага замужжа, вырашыла паставіць крыж на сваім сямейным жыцці. Бо такія ж выпівакі потым імкнуліся завесці з прыгажуняй знаёмствы, спадзяваліся на цёплы ложак і сыты абед.

Але барадач настойліва, бы той званар, тарабаніў у дзверы хвілін трыццаць. Гаспадыня кватэры, каб не чуць гэтых бомаў, уключыла грамчэй тэлевізар. На другі вечар гісторыя мела працяг. Але Марыся, зірнуўшы ў вочка на дзвярах, адразу ўбачыла там ужо «знаёмую» бараду... Вядома ж, дзверы яна не адчыняла. І маўчала, як мыш пад венікам.

Самае непрыемнае, што мужчына хадзіў да яе кватэры рэгулярна, як на працу. І настойліва ціснуў на гузік званка. Нават без перапынку, па некалькі хвілінаў. Адночы прывёў нават нейкага свайго сябрука... Які таксама, як было бачна, даўно ўжо хадзіў у абдымку з Бахусам.

Марыся ўжо не на жартачкі палохалася гэтых позніх візітаў. І не ведала, як быць? Што рабіць? Перажывала. А што цяпер суседзі пра яе падумаюць? Будуць лічыць таксама п'яніцай і распусніцай. Яны ж, пэўна, таксама добра чуюць і ўсё бачаць. Паскардзіцца ўчастковаму міліцыянеру чамусьці не жадала. Дый, калі шчыра, зусім не ведала, дзе размешчаны ягоны рабочы кабінет. У новым гарадскім мікрараёне яшчэ дрэнна

арыентавалася. Таму давялося расказаць пра сваю бяду сяброўцы. Надзейка тады ўважліва выслухала. І адразу знайшла выхад з непрыемнай сітуацыі.

У той жа день, яны разам накіраваліся да чыгуначнага вакзала. А там – убачылі бамжа, які прасіў міласціну.

– Давай сюды свой смартфон? – нечакана папрасіла сяброўка.

– А навошта?– здзівілася Марыся.

Надзея засмяялася і кажа амаль шэптам:

– Потым усё раскажу. Павер: будзеш задаволеная. І заўсёды пад надзейнай аховай. Стой тут, я ўсё сама зраблю.

Жанчына моўчкі працягнула сяброўцы сваю «мабілку». Заўважыла, як яна рашуча накіравалася менавіта да гэтага бамжа. Нешта сказала яму амаль у самае вуха. І мужчына адразу павесялеў. Яны адыйшлі крыху далей ад пракожых. Пастаялі там некалькі хвілінак на адным месцы, пра нешта пагаманілі. А потым разышліся.

Надзейка, усмешлівая і вясёлая, накіравалася адразу да Марысі. Паклала ёй у торбу смартфон, са смехам сказала:

– Калі сёння з’явіцца на лесвічнай пляцоўцы барадаты мужык, зноў патурбуе, ты падыходзь бліжэй да дзвярэй. Уключы дыктафон. Галоўнае, сама не палохайся гэтых брыдкіх слоў, якія пачуеш. А ўспрымай усё толькі з гумарам. І смехам. Як мяркую, усё павінна атрымацца як след! Будзь у гэтым упэўненая. Гэты чалавек назаўсёды забудзе сцэжку да твайго пад’езду!

...Познім вечарам «барада» зноў намаляваўся каля кватэры. І, зразумела, моцна націснула на кнопку званка. Марыся хуценька падбегла да дзвярэй, уключыла

дыктафон на смартфонe. Ды на ўсю гучнасць. Калі шчыра, сама нават тады жахнулася. Бо пачула сіплы мужчынскі голас, які са злосцю дэманстраваў сапраўдны арсенал мацяршчыны, якую раней нідзе і не чула. Самае цікавае, што адразу ўсё заціхла. А мужык – адразу некуды знік. Назаўсёды! Нібыта яго і не было.

ПАЧАСТУНАК ДЛЯ ПТУШАК

Зіма вырашыла з намі крыху пажартаваць, падарыць нечаканы сюрпрыз. Які? Лічыце самі. Вось літаральна ўчора была мяцеліца, шмат снегу натрусілі нябёсы. А ўжо сёння – дождж. І такі дробненькі, надакучлівы. І пры гэтым – нудны, яшчэ і халодны. Разам з дажджом прыбег і вятрыска. Злосны такі, нядобры. Яны, бы тыя старыя сябрукі, моцна абняўшыся, усю ночаньку танчылі, вадзілі па вуліцы вясёлыя карагоды.

Вядома ж, снег адразу знік, нібыта яго і ніколі не было. Быццам, карова языком злізала! Засталіся адны толькі сапраўдныя азёры на сцяжынах, на шашы. Дзе-нідзе бялелі рэдкія астраўкі, якія напаміналі гараджанам, што на вуліцы – студзень. І яшчэ гаспадарыць зіма. А на другі дзень – завітала вясёлая мяцеліца. Як вёрткая маладуха, яна скакала па вуліцы і гарадскіх дварах, намяла шмат снегу, амаль з коптарам.

Птушкі, адчуўшы небяспеку, адразу прыціснуліся да майго зашклёнага балкона. Мокрыя, галодныя. Верабейкі прыліплі сваімі дзюбамі да шкла, смела пазіраюць на мяне. Маўляў, давай, гаспадынька, хутчэй варушыся ў цёплай кватэры! Ратуй ад пагібелі. Інакш – адубеем ад галадухі. І прынясі нешта смачненькае на сняданак! Сёння мы вельмі галодныя. Бо ніхто нас яшчэ не пачаставаў.

А што рабіць? Трэба ратаваць сваіх «выхаванцаў». Адразу кірую на кухню. Пра сябе мяркую: чым жа вас

сёння накарміць, мае вы даражэнькія? Пшана ўжо няма. Засталася толькі дробненькая аўсянка. Але ж авёс, як бачна, не надта прыцягвае ўвагу птушак. І таму дзяўбуць дробнае зерне без асаблівага жадання.

Дзіўлюся: конікі авёс ядуць, а як хуценька з вазком па шляху бягуць! Недарэмна ж такія моцныя і цягавітыя. Хуценька раблю рэвізію ў шуфлядцы, дзе заўважаю муку ў пакеціку.

Пшанічную. І не абы-якую! А першага гатунку. Цішком радуюся, што пакецік не пусты. Старанна гатую цеста, дабаўляючы патрэбныя кампаненты.

Праз некалькі хвілін з кухні плыве ўжо прыемны водар, які знікае за адчыненым акном. Задаволеная, бачу, што на талерцы вырас ўнушальны ўзгорак. Мяккіх аладак хопіць не толькі для верабейчыкаў, галубкоў, але ж давядзецца карміць і ўсюдыснае варанне... А вось для сінічак купіла сланечнікавыя семкі, каб таксама парадаваліся пачастунку.

Апранаюся цяплей, іду на свой балкон. Пражожых зусім няма, таму смела прыступаю да «адказнай» справы. Для верабейчыкаў і галубкоў кідаю аладкі дробненькімі кавалачкамі. А вось для крумкачоў – цэлымі. Здзіўленая, назіраю, як чорныя птушкі, быццам гімнасткі, лёгка падскокваюць у паветры і ловяць дзюбамі мае «падарункі». Злавіўшы аладку, варона адразу набірае вышыню. Зразумелая справа. Літаральна ўцякае ад сваіх вёрткіх сябровак, якія ў адзін момант могуць выхапіць пачастунак.

Міжволі думаю: Усявышні, ствараючы навакольны свет, недарэмна пасяліў у ім розных птушак і жывёл. Каб чалавеку не было сумна на Зямлі! Каб заставаўся заўсёды добрым і міласэрным...

ТАНІНА ЗОРАЧКА

Танечка захварэла. Недзе схапіла прастудны вірус, які адразу падняў тэмпературу. І разам з гэтым забалела галава. Таму ў дзіцячы садок яна сёння не пайшла. Урач, маладая і прыгожая дзяўчына, наведаршы хворую, выпісала неабходныя лекі. Цяпер малая ляжала толькі ў ложку, цярпіла глытала горкія таблеткі. І ўважліва слухала казкі, якія чытала ёй бабуля. Непрыкметна падкраўся вечар. А ў вокны зазірнула цемра. Нібыта чорнай коўдрай адразу накрыла ўсё ў кватэры і на вуліцы. Бабуля пажадала адразу ўключыць электрычнае святло, але ўнучка нечакана папрасіла:

– Бабуся, не трэба ўключаць зараз святло. Давай пасядзім з табой крыху ў цемры. А чаму? Ёсць прычына. Калі ласка, зірні ў акенца: бачыш, вунь там, у вышыні, зіхаціць вялікая зорка на небе. Прыгожая такая, светлая. Пэўна, яна так заўсёды вітаецца з усімі, хто на яе зараз падзівіўся.

– Гэта ж яна табе дасылае вечаровае прывітанне. Зорка Венера. – З усмешкай адказала бабуля. – Мусіць, таксама, як і мы, твае родныя, жадае, каб ты хутчэй стала здаровай. І старанна выконвала ўсе рэкамендацыі ўрача. А стварыў гэтую вялікую зорку, як і многія, сам Бог, які жыве высока ў нябёсах. Але ж ён пра ўсё выдатна ведае, што адбываецца на зямлі. І пра цябе таксама! Бог – вельмі добры, міласэрны. І спагадлівы. Хоць мы яго і не бачым, але істотна адчуваем, што ўсявышні заўсёды побач. Ён заўсёды дапамагае ўсім людзям, калі яго з шчырай малітвай і верай папросяць. Вось і ўсе зоркі шчодро высыпаў са сваёй чароўнай скарбонкі на неба, якія цяжка

нават падлічыць! І дзеля таго, каб усім вандроўнікам цёмнай ночкай было святлей у дарозе, весялей жылося людзям на зямлі. Дый, каб мы не сумавалі, а радаваліся заўсёды жыццю.

Здзіўленая дзяўчынка ўсміхнулася, ды кажа:

– Мілая бабулька! Можна, я выйду сёння на балкон, каб лепей разгледзець гэтую зіхоткую зорачку. І шчыра папрашу, каб заўсёды мне дарыла толькі чудоўны настрой, каб зніклі тэмпература і надакучлівы кашаль. Каб хутчэй пайшла ў свой дзіцячы садок, дзе весела і цікава. Бо там чакаецца новы ранішнік, а я хварэю. І нічога не пачую, нават не пабачу, што і як там будзе?

– Вядома ж, можна. А чаму б і не? Не перажывай, родненькая. Ты паправішся. Абавязкова. Толькі трымай свой настрой на належным узроўні. І слухайся маму і тату. Дый прагані свой сум і адчай. Сёння абавязкова трэба падыхаць табе свежым паветрам, – адказала Алена Сцяпанаўна. – Але спачатку, мая ўнучачка, неабходна цяплей апрануцца. Так трэба. Беражонага, як кажуць людзі, і сам Гасподзь зберагае! Хоць і май ужо зараз на вуліцы, але чамусьці сёлета вельмі холадна. Адразу бачна: не жадае зіма развітацца са сваім ледзяным тронам, а ўсё дасылае нам непрыемныя напамінкі пра сябе. І дождж, і нават снег. Ведай, так заўсёды здараецца ў прыродзе, калі заквітнеюць сады і чаромха...

Танечка паслухалася. Хуценька нацягнула цёплыя панчохі, світарок і штонікі. А на яе плечы клапатлівая бабуля накінула вялізную хустку. Яны разам пайшлі на балкон. Дзяўчынка весела павіталася са сваёй зорачкай, нават памахала ёй маленькай ручкай. Алена Сцяпанаўна, задаволеная, тым часам паказала не толькі Вялікую

і Маленькую Мядзведзіцу, але шмат чаго цікавага расказала і пра іншыя зоркі.

...Цяпер кожны вечар малая выходзіла на балкон, каб падзівіцца на зорачкі ў небе. Яна ўважліва слухала цікавыя бабуліны аповеды. І пра сябе толькі цішком дзівілася: адкуль ўсё гэтае яна ведае? Бо пяцьдзсят гадоў ужо ў сакавіку споўнілася. З вышыні свайго пяцігадовага ўзросту лічыла, што Алена Сцяпанаўна ўжо старая... Не тое, што яе матуля, якая яшчэ даволі прыгожая і маладая. Неяк не вытрымала і запыталася. І вось што яна пачула ў адказ:

– Я ж таксама, як і твая мама, некалі добра вучылася ў школе. І падкрэслію: рэгулярна наведвалася ў бібліятэку. Дый і зараз туды сцяжыну не забываю. Хоць і дзейнічае ў нас Інтэрнэт, але гэта не тое, што неабходна для душы. Калі шчыра, то ў гэтым сеціве шмат чаго карыснага можна адшукаць, але сустрэнуцца там і лухта, і рознае смецце. А кніга – гэта разумны і мудры сябар, які дапаможа слухнай парадай, заўсёды, калі трэба, падтрымае. Шмат цікавых і змястоўных кніжак было прачытана мною ў дзяцінстве. Нямала і ў маладосці. Таму і змагла ажыццявіць сваю дзіцячую мару, стала настаўніцай роднай мовы і літаратуры. І, вядома ж, яшчэ ў школьныя гады пазнаёмілася з самай мудрай на свеце кніжкай, якая называецца Біблія. Мая бабулечка мяне рэгулярна вадзіла ў царкву, дзе заўсёды адчувала сябе ўтульна і добра. Вось і цябе, калі развітаешся са сваёй нядобрай хваробай, павяду ў праваслаўную царкву. І абавязкова запішу ў дзіцячую нядзельную школу, каб шмат чаго ведала і разумела. Без веры жыць зараз немагчыма на свеце. Вера – гэта надзейны стрыжань у жыцці. Крылы за плячыма. Моцныя, трывалыя. У чалавека, які жыве

з Богам ў сэрцы, характар добры, сумленны, спагадлівы. Ён ніколі не пакрыўдзіць старога і малога, не зробіць дрэннае кожнай жывой істоце.

Танечка шчасліва ўсміхнулася, удзячная, шчыльна прытулілася да бабулі. Адчувалася, дзяўчынка таксама жадае вырасці разумнай і адукаванай. І не горшай за сваіх родных людзей. Праз некалькі дзён, калі ўнучка ачуняла, бабуля павяла яе ў дзіцячы садок. Сваім сяброўкам дзяўчынка адразу паведаміла, як вельмі сумавала без іх. Яна шчыра прызналася, як ёй дапамагалі, калі хварэла, не толькі лекі, але і сам Гасподзь. І разумная кніга Біблія, якую чытала ёй бабулька, а таксама любімая зорачка ў нябёсах...

НЕ ЗАМЯТАЙ, ЗАВІРУХА,
КАХАННЕ!

Аповесць

Ціхі стук у акно разбудзіў Алёну. Хутка павярнулася, зірнула ў пакой. Але там панавала адна цемра. Толькі з ложка, дзе спаў муж, даносілася роўнае дыханне. Такое знаёмае і роднае. Зноўку прыслухалася. І пачула, што сёння дымаход гудзе, быццам той паравоз. Пэўна, вецер гуляў на вуліцы. Стук зноў паўтарыўся. Падумала: «І хто гэта турбуе іх у такі позні час? Можа, не дай, Божа, нешта здарылася ў Веранікі?»

Дачка жыла амаль побач, праз адну хату. Усё ў яе склалася добра. Сустрэла на сваім шляху вясёлага, клапатлівага хлопца, нарадзіла дзетак. І, як бачна, вельмі шчаслівая. Але ж, здаецца, Вераніка ніколі не турбавала сваіх бацькоў уначы. А тут такое! Ці нешта нядобрае адбылося? І невядома, хто так настойліва шкрабецца ў шкло?

Ці, магчыма, цётка Паруля вырашыла ўначы патурбаваць? Суседка. Жыве ж адна, як тая кветачка каля мяжы. Муж даўно памёр. Няма ў яе ні дзетак, ні ўнукаў. Два сыны загінулі на фронце ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Мікола і Іван былі тады яшчэ нежанатымі. Прыгожыя хлопцы. Кучаравыя, высокія. Пра гэтае засведчылі два вялікіх фотаздымкі, якія размешчаны на сцяне ў хаце. Менавіта Мікола прапаў без вестак, так напісана ў пахаронцы. На ўласныя вочы сама бачыла, пажаўцелую ад часу гэтую паперку. Жудасную і горкую. І без слёз немагчыма чытаць тыя скупыя радкі. Мусіць, у ваенныя часы ўсім матулям і ўдовам-салдаткам дасылалі такія паведамленні, нібыта штампы...

Цяпер старэнькая цётка ўсё чакае свайго сыночка з вайны. Спадзяецца, што вернецца ў родную хату, раздзеліць з ёй хлеб на стала. І жудасную адзіноту... Шмат гадочкаў ўжо мінула, як адгрымелі апошнія грывоты

ваенныя, зараслі ўжо акопы, траншэі. А матуля ўсё спадзяецца на тое, што старэйшы сыночак жывы. І здаровы.

Цёткачка неяк казалі, што сэрца маці ніколі не хлусіць! Калі ў душы знаходзяць месца адны флюіды любові, тады гарыць агеньчык надзеі і веры. І гэты агеньчык ніколі не патухне. І сваім суседкам неяк шчыра прызналася: «Жывы яе Колька! Жывы!»

Цяперка можна ўсім вяртацца на сваю Радзіму, не тое, як здарылася некалі. У сталінскія часы шмат адбывалася незразумелага і нядобрага. Хто быў у палоне, у родных мясцінах чакалі непрыемныя сюрпрызы. Маглі нават арыштаваць, пасадзіць за краты. А за што, людцы, добрыя? Чырвонаармеец жа не віноўны ў тым, што быў кантужаны, альбо цяжка паранены... Таму і трапіў да фашыстаў у палон, не змог самастойна ўратавацца.

Цёткачка часцяком выходзіць на шырокі шлях, які віецца стужкаю за вёскай. Самотная, доўга там стаіць, быццам некага чакае. І заўсёды пільна ўзіраецца ўдалячынь, прытуліўшы далонь да ілба. Цяжка тады глядзець на гэтую маленькую і худзенькую фігурку на шляху. І балюча. І горка. Амаль да слёз...

А, можа, нейкі валацуга пастукаўся ў шыбіну? Ці адзінокі вандроўнік, які заблудзіўся ў заснежаным полі? Хата ж стаіць амаль каля калгаснага поля, дзе бяжыць удалячынь імклівы шлях. Розны люд тут заўсёды блукае. Добразычлівы і не надта.

У пасляваенны час у лясх многа шастала недабітых паліцаяў, якія рабілі начныя налёты на агароды, сады. А ўзімку нахабна стукаліся ў вокны і дзверы. І, прытуліўшы да горла нож альбо стрэльбу, патрабавалі харчы і самагон. Нават цёплае адзенне і абутак. Добра, што праз некаторы час гэтых бандытаў злавілі.

А многіх знішчалі адразу, растрэл рабілі на месцы... Ліхадзеі не жадалі дабраахвотна скласці зброю. Як тыя ваўкі, агрызаліся ў адказ аўтаматнымі чэргамі, нават гранатамі!

* * *

Жанчына асцярожна апусціла ногі з печы на палок, потым – на падлогу. Знайшла свае старыя буркі, нацягнула на маленькія ножкі. Азірнулася на ложка, дзе моцна спаў муж. Ціхенька, шэптам паклікала:

– Максімка, ты спіш? Хтосьці сёння стукаецца да нас. Чуеш, ці не?

Але адказу не дачакалася. Зразумела, Максім даўно заснуў. Напэўна, ужо бачыў адны толькі салодкія сны. Каб не разбудзіць свайго гаспадара, амаль на дыбачках, прыблізілася да акенца. Асцярожна адхінула квяцістую фіранку, пільна стала ўзірацца на вуліцу. Але нікога там не ўбачыла. Адзін толькі вецер, у абдымку з завеяй, шалёна скакалі па двары. І імкліва знікалі дзесьці на калгасным полі. Хвалі снегу веерам уздымаліся ўвысь, белым воблакам апускаліся на зямлю.

Завіруха, як нахабная маладзіца, ужо больш настойліва стукалася ў шкло. Быццам прасілася крышачку пагрэцца ў прасторнай хаце. Галінкі клёніка таксама цягнуліся да самай форткі, непрыемна рыпелі, як старэнькая брама...

– Бач ты, як разгулялася сёння мяцеліца. Але ж гэта добра. Галоўнае, каб не нарабіла людзям нейкай шкоды. Калі гурбамі снег – будзе добры ўраджай, – прашаптала Алёна, старанна паправіла фіранку. – А калі прыйдзе май, то і пад кустом будзе рай.

У былыя часы мудрыя вяскоўцы прадказвалі непагоду па некаторых народных прыкметах. Асабліва такія веды дапамагалі людзям улетку, калі трэба было нарыхтаваць сена для хатняй жывёлы. Калі пялёсткі ў кветачкі закрываліся перад дажджом, значыць, чакай дождж. Надвор'е вызначалі і па месяцы ўначы. Калі «рожкі» ў месяца былі востранькія, як цвікі, дык заўтра абавязкова будзе цёпла і суха на вуліцы. А калі тупыя, ці быццам туманам зацягнутыя, – чакай непагадзь.

Паразважаўшы крыху, Алёна падыйшла да сцяны, каб зірнуць на стары гадзіннік. Падзівілася сама сабе. Стрэлкі паказалі, што да світанку вельмі далёка. Тры гадзіны – гэта амаль ночка. Яшчэ раз азірнулася на мужа, які нават і не варухнуўся на ложку. Мусіць, нічоганькі не чуе. Спіць яе гаспадар, як тую пшаніцу, прадаўшы ў жніўні на кірмашы. Ні выццё злога вятрыскі, ні лютая завея, якія пускаліся ў скокі па шырокай вуліцы, яго не турбавалі. Пэўна, добра ўсё ж напрацаваўся на сваім трактары. Стаміўся чалавек.

Бачыла, як увечары тупаў да сваёй хаты, ледзьве ногі перасоўваў. Што тут казаць? Ужо і не маладзёнак, хоць выглядае добра. І на старога дзядулю яшчэ не падобны. Стройны, моцны. І прыгожы. Мажліва, здароўе ўжо кульгае на абедзьве нагі. Ды яшчэ як! Дый сёмы дзесятак імкліва бяжыць па ягонай жыццёвай сцежцы, не стаіць на адным месцы. І ніхто не ведае, што чакае кожнага чалавека за паваротам, якія падзеі там адбудуцца.

* * *

Здавён мудрацы казалі: лёс у кожнага чалавека свой. Асабісты. І не такі, як у іншых людзей. І гэты

лёс, як сцвярджаюць мудрыя народныя прыказкі, не аб'едзеш нават і канём! Ніхто не ведае, што сустрэнецца наперадзе, якія падзеі заўтра адбудуцца... Вось і аварыя на Чарнобыльскай атамнай станцыі пасля сябе пакінула на Гомельшчыне нядобры знак. У зоне радыяактыўнага забруджвання, як сцвярджае мясцовая прэса, і сёння знаходзіцца 1315 населеных пунктаў. Што тут яшчэ дадаць? Сумныя і балючыя факты. Нібы попелам пасыпала тады радыяцыя гэтую цудоўную зямліцу. Здароўе ў многіх адразу пахіснулася.

Навукоўцы кажуць: радыяцыйны фон каля разбуранага рэактара тады быў вышэй за трыццаць тысяч рэнтген. У выніку катастрофы на Беларусь выпала 70 працэнтаў радыёнуклідаў. Высокі радыяцыйны фон адразу зафіксавалі тады ў многіх краінах. Не толькі ў Беларусі, Украіне і Расіі. Але і ў Польшы, Германіі, Аўстрыі, Румыніі, Швейцарыі, Італіі, Велікабрытаніі, Грэцыі. І нават у Турцыі, Кувейце, Ізраіле...

Толькі 15 снежня 2000 года спынілі апошні рэактар энергаблока нумар тры. Фактычна Чарнобыльская станцыя перастала функцыяніраваць. У снежні 1986 года пабудавалі саркафаг вакол чацвёртага энергаблока, які быў разлічаны для абароны наваколля ад радыяцыі. Своеасаблівы «шлем» быў разлічаны толькі на 30 гадоў.

Зараз французскія фірмы будуюць новы саркафаг, які запланавалі здаць ужо ў 2018-м годзе. Гэты своеасаблівы дах павінен быць моцным і надзейным. Як лічаць навукоўцы, чацвёрты рэактар па-ранейшаму апасны. Бо захоўвае ў сябе каля двухсот тон ядзерных матэрыялаў...

...Праз некаторы час Максім Друянкоў таксама адчуў: багатырскае здароўе, якое перадалося ў спадчыну ад бацькі і дзядулі Ігната, адразу кудысьці знікла.

Нечакана так. Нібыта яго і не было. Ужо не зможа ён цяпер хуценька прабегчы па сцежцы да возера, як некалі гэтае рабіў. Адразу трымціць, калоціцца сэрца ў грудзях. Мужчына пачынае тады цяжка дыхаць, быццам той паравоз. Дый ньюць косці па начах, не даюць спакойна заснуць.

Хоць і знаходзіцца Максім Пятровіч сёння на ўліку ў мясцовай паліклініцы, але ж толку ад такой «пільнай увагі» амаль няма... Як ліквідатар, штогод праходзіць медыцынскую камісію. Звыкла слухае нейкія «дзяжурныя» парады ад медыкаў, слухныя рэкамендацыі... Але ж мужчына цвёрда ўпэўнены: колькі год наканаваў пражыць яму сам Гасподзь – столькі і пражыве. І ніякія лекі, нават заморскія, не зробіць даўжэйшай сцежку жыцця, калі прыйдзе той сумны час развітання...

Як толькі здарылася бяда, Максіма адразу накіравалі ў гэтую праклятую Чарнобыльскую зону. І паехаў. А што трэба было яму рабіць? Малады, здаровы. Не зламак нейкі. І не валацуга. А схавацца на печы, як стары, нямоглы дзед, сумленне не дазволіла. Ваеннаабавязаны ж! І прысягу прымаў некалі ў войску на вернасць сваёй Айчыне! І прафесія адпаведная: шафёр. Трэба было гуртам змагацца з гэтай бядой, ратаваць людзей, якія жылі побач з нечаканым пеклам. Дый тэрмінова вывозіць дзяцей, старых, жанчын у чыстыя мясціны.

Што тут яшчэ дадаць? Максім пабачыў там шмат слёз і гора. Нават не пераказаць. Ад успамінаў, ад душэўнага болю і сягоння часам сціскаецца сэрца. А ў вачах, як і раней, стаяць скупыя мужчынскія слёзы. Сялянскі сын добра ведаў, як горка было развітацца гэтым перасяленцам з роднай хацінай, з нажытай маёмасцю,

з хатнімі гадаванцамі... Дазвалялі ўзяць з сабою толькі дакументы, лекі і самыя неабходныя рэчы.

Казалі, многія з цяжкасцю прыжываліся на новым месцы. Перасяленцы сумавалі, плакалі. Асобныя сталі нават тапіць сваё гора ў бутэльніцы... Некаторыя, не вытрымаўшы такіх эмацыянальных выпрабаванняў, цішком збіралі манаткі, дый вярталіся зноўку ў вёску. У сваю родную хатку! Дзе ўсё было знаёма з маленства. Кожненькая сцяжынка за вёскай і ў лесе, амаль кожны цвік у родненькай хаце. І ніякія ўгаворы, нават пагрозы, не дзейнічалі. Людзі ўпарта апрацоўвалі свае соткі на агародзе, нешта сеялі, збіралі ягады і грыбы, вудзілі рыбу. І лынды ніколі не білі! А хадзілі на працу ў суседнія калгасы, дзе не было гэтай праклятай радыяцыі.

Як даўно вядома, што кожнаму чалавеку найлепшыя мясціны – толькі родныя. Моцная повязь з зямлёй, дзе, як кажуць у народзе, уласны пуп закапаны – самая моцная! І трывалая на свеце. Асабліва здзіўляе, што тыя, хто вярнуўся ў свой родны кут, паспяхова дажылі да паважаных гадоў. Некаторыя і цяпер яшчэ жывуць! А вось асобныя, перасяліўшыся ў новыя шыкоўныя кватэры і хаты, не вытрымалі. І праз некаторы час адляцелі ў незваротны вырай. А вінаватыя ў такой з’яве не толькі псіхалагічна-эмацыянальны стрэс, але і настальгія, ад якіх яшчэ няма ніякіх лекаў...

* * *

Ці думалі Максім з Алёнай, што столькі выпрабаванняў чакаецца наперадзе ў сямейным жыцці? Вядома ж, не. Спадзяваліся толькі на шчаслівае сямейнае жыццё. Меркавалі так: пабудуюць спачатку прасторную

хату. А потым – народзяць пяцёра дзетак. Менавіта для таго, каб у пакоях заўсёды звінеў шчаслівы дзіцячы смех, каб нават вітальня не лічылася пустэльніай. Як кажуць, што там, дзе не пачуеш голаса дзіцяці – чакаецца толькі горкая адзінота...

Амаль усё спраўдзілася. І хату яны разам пабудавалі. Прасторную. Драўляную. І дзетак нарадзілі. Пяцёра. Ды яшчэ якіх! Вабных, працавітых, выхаваных. Суседзі заўсёды зайздросцілі. А чаму трэба было зайздросціць, скажыце, людцы, добрыя? З сярэднім сыночкам, Пятрусём, нечакана здарылася бяда. Загінуў ад анкалогіі. У няпоўных дваццаць сем гадоў. Кажуць, радыяцыя паспряла гэтак...

Апошнім часам сын жыў у Хойніцкім раёне, дзе некаторыя вёскі лічыліся не прыгоднымі для жыцця. Пасля вучобы хлопца накіравалі менавіта туды. Працаваў аграномам. І сваё каханне там сустрэў. Першае. Сапраўднае. Ажаніўся. І засталіся ягоня дзеткі сіратамі. Дачушка і сыночак. А маладая жонка нечакана стала ўдавой. Але не пажадала выходзіць ў другі раз замуж. Не сустрэла ў сваім жыцці надзейнага мужчыну, які змог бы стаць клапацлівым і лагодным бацькам для яе дзетак. Вось так і жыве цяпер адна.

Чужым людзям, напэўна, яшчэ здавалася, што фартуна толькі ўсміхаецца ў гэтай хаце. І толькі адно шчасце, і ўдача стукаліся да Друянковых. Амаль ва ўсе вокны і дзверы. Верагодна, таму, што ніколі яны не чулі зласлівых сварак у хаце. Нядобрых, абразлівых словак. А сакрэтаў розных тут няма! Разумная кабета лічыла так: навошта абражаць адзін аднаго? Мудрая жонка дом зберажэ, а дурная – усё нажытае, нібыта тым ветрам, адразу растрасе!

На першым месцы заўсёды павінны знаходзіцца толькі павага, уступлівасць, ўзаемапаразуменне. Вядома ж, не трэба забываць і пра дабрыню, і пра цяроўлівасць. Без гэтых якасцей сямейны дом ніколі не атрымаецца моцным і трывалым. Пры першым выпрабаванні адразу рухне, як у тую дрыгву, на балоце. Муж і жонка добра ведалі: сямейны саюз трэба будаваць толькі са шчырым сэрцам, з пяшчотай. І з сапраўдным каханнем. А там, дзе пануюць адна хлусня, фальшывасць, грубасць, гальтаяватасць, няма сапраўднай сям’і. І ніколі не будзе.

Вось і прыклад ёсць добры. І адказ на гэтае хваляючае пытанне ўжо зразумелы ўсім вяскоўцам. Чаму не атрымалася сямейнае жыццё ў Максімавага сябрука Каляна? На першы погляд, нядрэннага мужчыны. Руцлівага, працавітага, але занадта ўпартага. І зацятмаўклівага чалавека. Са сваёй жонкай, Мусяй, раней таксама жыў на адной вуліцы. Здавалася, што яшчэ трэба? Аднагодкі, ведаюць адзін аднаго з маленства. Разам хадзілі ў школу, вучыліся ў адным класе.. Чакалася, што шлюб у маладых вяскоўцаў атрымаецца надзейным. І моцным, нібыта маналіт. Але ж, як бачыце, памыліліся людзі... Як кажуць: чалавек яшчэ мяркуе, а Гасподзь – плануе!

Калі Калян адслужыў у войску, дэмабілізаваўшыся, адразу ажаніўся. Здавалася, што ўсё будзе цудоўна ў маладых. Бо ёсць асобная хата, якую пабудавалі клапатлівыя бацькі, добрая гаспадарка. Не змаглі муж і жонка вытрымаць першыя выпрабаванні, якія аднекуль з’явіліся. Кожны жадаў кіраваць, лічыцца лідэрам у сям’і. Таму і не ўступалі адзін аднаму, калі гэта было так неабходна.

Пастаянныя сваркі, якія ўзнікалі зусім на пустым месцы, часам пераходзілі да абразлівых эпітэтаў. А зласлівасць, як іржа, раз'ядае душу і сэрца. Залішняя ўпартаць, ганарлівасць, нядобразычлівасць разбурылі сямейны падмурак. Пажыўшы разам некалькі месяцаў, Калян і Муся развяліся... Назаўсёды. Нават не імкнуліся зноўку наладзіць сямейныя адносіны, памірыцца. Калі казаць шчыра, дык амаль у кожнай сям'і часам такое здараецца. Як казалі мудрыя людцы: без сваркі, як суп без шкваркі!

Праз некаторы час вяскоўцы заўважылі, што жанчына-развядзёнка нават папрыгажэла. Відаць, прычына добрая была! Ды яшчэ якая! Муся прывяла да сябе ў хату ціхмянага і працавітага прымака. З суседняй вёскі. І адразу праз тры гады па хаце ўжо бегалі белагаловыя сыноў і дачушка. І живуць добра, на зайздрасць суседкам, без ляманту і сварак.

А вось лёс у Каляна склаўся не так, як чакалася... Спачатку, калі развёўся з жонкай, імкнуўся займець увагу Арыны Цомавай. Прыгожай і адзінокай жанчыны, якая працавала ў мясцовым аддзяленні сувязі. Кажуць, што пастаянна кідаў ёй у паштовую скрынку букецкі рамонак і валошак. Усяляк імкнуўся спадабацца. Але дарэмна! Не прывеціла яго кабета. І не пажадала з Калянам стварыць сям'ю. Інтуітыўна, мусіць, адчувала: горкім будзе яе жаночы лёс. Чалавек, які моцна сябруе з бутэлькай, прап'е не толькі розум, але і сумленне. І апошнія сваё адзенне.

Калян пасля няўдалага заляцання яшчэ больш захапіўся выпіўкай. Стаў рэгулярна зазіраць у шклянку, дзе не бачыў донца. Нават не імкнуўся сачыць за сабой, не звяртаў увагу на знешні воблік. І цяпер наведваецца

ў вясковую краму ў дзіравых штанах, у зашмальцаванай, бруднай кашулі. Зусім упаў у бруд мужчына, з якога не жадае выбірацца. І па ўласнаму жаданню!

У вёсцы на такога жаніха ніхто ўжо не пазіраў з цікаўнасцю, з патаемнай надзеяй. А толькі ўсе цішком насміхаліся. Хоць у сельскай мясцовасці кожны мужчына лічыцца на вагу золата. Але ж на такі «тавар» не знайшлося адразу пакупніка. Дзяўчаты, а потым і жанчыны абыходзілі яго бокам. Нават не жартавалі, не фліртавалі. Дый Калян, як гэта было ўжо добра бачна, не імкнуўся да кагосьці заляцацца, каб прапанаваць руку і сэрца. Таму і да гэтага часу жыве адзін, як той бабыль, у старой бацькоўскай хаце. Недарэмна кажуць, што, маўляў, жанчына без мужчыны старэе, а мужчына – тупее...

* * *

... Вярнуўшыся на цёплую печ, Алёна зноўку слухала песні ветру і мяцеліцы, якія гудзелі ў дымаходзе. Яна ўсё варочалася з боку на бок, шукала зручнае месцайка, але ніяк не знаходзіла. Як на тое, сон не жадаў прыняць яе ў свае салодкія абдымкі. Напэўна, чароўны Марфей дзесьці загуляўся ў завею, ці не знайшоў сцежку да яе хаты... І, уступіўшы свой трон бяссонніцы, таксама згубіўся ў белым полі.

А думкі, нібыта пчолкі, усё віліся і віліся, як доўгая сцяжынка за вёскай. І вярталі немаладую ўжо жанчыну ў былыя гады. Нечакана для сябе ўспомнілася юнацтва. З чаго пачыналіся заляцанні да яе Максіма? Ведалі адзін аднаго з дзяцінства. Жылі ж побач, на адной вуліцы. Лічы, амаль суседзі. І ў школу хадзілі

разам. Праўда, хлопец быў крыху старэйшым за яе: усяго на два гады. Высокі, сінявокі і вельмі вабны. З дзяцінства лічыўся гаспадарлівым і працавітым. Ніколі, як кажуць, лынды не біў. Заўсёды нешта рабіў па гаспадарцы, у калгасе.

Скончыўшы васьмігодку, нікуды не з'ехаў, як некаторыя ягоныя равеснікі. А сумленна шчыраваў у калгасе разам са сваімі бацькамі. Горад яго не цягнуў, як магнітам, да сябе. Праўда, некаторы час Максімка вучыўся ў горадзе на механізатара. Але нядоўга. Пасля вучобы адразу вярнуўся ў родную вёску. Маладому спецыялісту спачатку выдзелілі старэнькі трактар, а потым і машыну. Адрамантаваўшы з дзядзькам Антосем гэтую тэхніку, стаў працаваць на зайздрасць сваім аднагодкам. Праз два гады юнак папоўніў шарэнгу перадавікоў сельскай гаспадаркі, займеў павагу і належны гонар.

Як было бачна, прафесія Максіму падабалася. А чаму б і не? Гэта ж не тое, каб бегаць з рыдлёўкай, ці з тымі ж віламі па калгаснай ферме! Атрымаўшы заданне ад брыгадзіра, цэлы рабочы дзень сам сабе гаспадар. Толькі імкніся якасна выконваць свае абавязкі. І не лянуйся. На яго ўжо зазіраліся многія дзяўчаты, нават і крышачку старэйшыя! Але, як заўважыла Алёна, якая рабіла тады ў брыгадзе ўчотчыцай, юнак не звяртаў на іх увагі. Зусім.

Нечакана прыкмеціла, што ў ягоным сэрцы ўжо ўладарыла яна, Алёнка. Хоць і маленькая ростам была, але даволі вабная. Шэравокая, сарамлівая. Але сціплая і нясмелая. Як прызнаўся аднойчы Максім, калі ўжо пажаніліся, вельмі падабаліся яе доўгія косы. Густыя, кучаравыя. І заўсёды былі прыгожа заплецены. Яшчэ ў школе, сустрэўшыся ў вузкім калідоры, імкнуўся

ціхенька тузануць за гэтыя коскі. Верагодна, вось такой недарэчнай і незвычайнай «увагай» жадаў, каб дзяўчынка азірнулася на яго.

* * *

Калі стаў васьмнаццацігадовым хлопцам, ужо не змог рабіць такія ўчынкi. А толькі здалёку, цішком любавалася стройнай дзявочай постаццю, косамі-ручаінамі, якія ўпрыгожвалі вузенькія плечы. Увечары, калі было яшчэ цёпла, моладзь збіралася ў канцы вуліцы на танцы, якія ладзіліся пад гармонік і бубен. Ногі закаханага хлопца літаральна самі беглі туды... І нічога не змог зрабіць з сабою. Нават стома пасля працоўнага дня не адчувалася, калі бачыў Алёнку. Хваляваў яго і звонкі голас, які вылучаўся сярод іншых. Дзяўчаты, як заўсёды, не толькі танчылі, але і спявалі розныя песні. Ды такія мілагучныя, звонкія, што можна было заслухацца.

Максім тады ціхенька вітаўся з сябрамі, непрыкметна шукаў вачыма каханую. Знайсці на доўгай лаўцы знаёмы воблік дапамагаў мясячык у небе, які зіхацеў так, што хоць іголку збірай. Пра сябе цвёрда вырашыў: сёння, узброіўшыся рашучасцю, абавязкова правяду дахаты. Адкіну прэч сваю сарамлівасць. Інакш нельга. Трэба дзейнічаць! У адзін момант можна страціць усё тое, што падабаецца, а сэрцу – прыемнае і мілае. Вунь, як Мікола Хмель зараз пазірае на яе. І ўсё імкнецца запрасіць на танец, пра нешта шэпча тады прама ў вуха. Хлопец гэты зухаваты, смелы. Па ўсяму відаць, карыстаецца ўжо належнай увагай дзяўчат.

Як звычайна, Алёнка сядзела побач з Марусяй, з якой сябравала з дзяцінства. Усмешлівая такая, сонечная. І вельмі прыгожая. Падалося, што на гаманлівы натоўп хлопцаў яна не звяртала асаблівай увагі. І нават нікім не цікавілася. Калі гарманіст Юраська заіграў полечку, Максім тады хуценька падбег да Алёнкі. Дрыжачым голасам запрасіў на танец. Хваляваўся. Раптам адкажа. І не будзе з ім танчыць. Але памыліўся. У адказ на запрашэнне атрымаў у падарунак шчаслівую ўсмешку, удзячны і цёплы позірк.

Як яны тады добра танчылі гэтую вясёлую і імклівую полечку! Нават цяпер, успамінаючы той вечар, жанчына ўсміхалася. Светла і шчасліва. А ў памяці гучаў гармонік, ды звонкі бубен. Юнак беражліва падтрымліваў Алёну за тонкую талію, а іхнія рукі перапляліся ў вяночак кахання. І выказвалі толькі адну пяшчоту.

З таго часу пачаліся адны толькі спатканні. На танцы цяпер закаханыя хадзілі вельмі рэдка. Сустрэчы прызначалі на грэблі, каля сажалкі, дзе сядзелі на старой лаве. Размовы былі бясконцымі і цікавымі. Адкрытымі і шчырымі. Аднойчы Максім пачуў ад суседкі Галі, што да Алёнкі мяркуюць завітаць сваты. Ужо ў наступную суботу. Гэтую навіну пачула, калі хвалілася ў вясковай краме цётка Змітрака. І жаніх не абы-хто! Сын брыгадзіра паляводчай брыгады. У вёсцы Булькіны лічыліся заможнымі гаспадарамі. Багатымі. Кожная дзяўчына ў вёсцы, верагодна, цішком марыла пра такога жаніха! Прыгожага, няхай і крышачку ганарыстага.

Максімка тады не на жартачкі захваляваўся, аж сэрцайка спалохана затрымцела ў грудзях. Але ж выгляду не падаў. Зрабіўшыся раўнадушным, абыякава ўсміх-

нуўся ў адказ. І нават жартаўліва падміргнуў Галіне: маўляў, а калі ж ты павітаеш ветліва сваіх сватоў? Не адны боты ўжо, мусіць, стаптаў Сашка Сухоўскі каля тваёй хаты. Юнак два разы пасылаў да цябе цэлую дэлегацыю, а ты ўсё ўпарцішся. Чаму так адбываецца? Чым не падабаецца табе жаніх? Здаецца, такі працавіты, спакойны. І гарэлку не п'е. Глядзі, каб не адбылося на самай справе, як у той прыказцы. За вялікія пераборы, дзеўцы застаюцца пасталы і аборы! Ці пузаты, стары, зусім лысы жаніх.

Але, як кажуць, наматаўшы на вус карысную інфармацыю, быў вельмі ўдзячным сваёй суседцы. І адразу вырашыў: неабходна тэрмінова дзейнічаць. Лічыў так: чым раней, тым лепей! Здаўна ў вёсцы існаваў цікавы звычай, які перадаваўся з старажытных часоў. Незвычайны і адметны.

Позняй ночкай, падкраўшыся да хаты Алёны, як той злодзей, сагнуўшыся ў дугу, накіраваўся адразу да саломы. Добра, што капа стаяла зусім побач, на агародзе, за пуняй. Хлопец старанна раструсіў гэтае дабро па ўсіх сцежках каля хаты сваёй каханай.

Гэта быў патаемны знак нявесце, што хутка да яе прыйдзе ў сваты той, які па-сапраднаму кахае і шануе. І, дзякуй Усявышняму, дзяўчына ўсё адразу тады зразумела. У суботу, калі Змітрок Булькін завітаў са сваім бацькам і цёткай у сваты, яны атрымалі нечаканы адказ. Алёнка, пачуўшы вітанне ад парога, адразу паклала на стол гарбуз... Госці, здзіўлена паміргаўшы вачыма, знямелі. І адразу, без лішніх размоў, накіравалі свае ногі ў другі бок, на вуліцу. Былі, вядома ж, вельмі злоснымі і абуранымі. Бо не чакалі такога адказу. Лічылі, што ўсё атрымаецца як след.

А ў нядзельку Максім вырашыў выказаць нявесце сваю патаемную мару ўжо ўслых. Зразумеў, што адклад не пойдзе на лад! Нявесту могуць засватаць зноў. А саломы на агародзе ўжо няма! З калгаснага поля не прынясеш са скірды толькі адзін абярэмак. Знак атрымаецца мізэрным, не ўнушальным. Зірнуўшы з пяшчотай на каханую, кашлянуў у кулак для смеласці, загадкава так кажа:

– Хто добрага чалавека мінае, той шчасця не мае.

Алёнка, падняўшы здзіўлена на юнака вочы, запыталася:

– І пра што жадаеш далей весці нашу бяседу? Як старыя казалі, што, маўляў, гаварылі за вочы – кажыце ўсё прама і ў вочы!

Весела засмяялася. Ціхенька, жартуючы, піхнула хлопца ў шырокія плечы. Пасмяяліся яны тады разам, дый нечакана заціхлі. Максім, пасмялеўшы, рашуча працягваў далей:

– Я вось таксама згодзен з тым, што праўда – даражэй за грошы. Што тут яшчэ дадаць? Вядома ж, не трэба ствараць туман у нашай размове. Буду сёння, Алёначка, шчыры і адкрыты. Выходзь за мяне, калі ласка, замуж. Для мяне ты – самая мілая дзяўчына на свеце. Павер: ніколі не пашкадуеш пра тое, што выйдзеш за мяне... Абяцаю заўсёды шанаваць і берагчы, як кветачку ў садзе. Для мяне будзеш адзінай на свеце жоначкай, аж да самай старасці! Верагодна, здагадалася, што даўно мне падабаешся. Не магу жыць без цябе! У думках – заўсёды толькі з табою. Кожную хвіліначку, кожны дзень. Мусіць, сама чула, што аднавяскоўцы ўжо даўно нас лічаць жаніхом і нявестаю. Вось такім чынам яны і прадказалі наш лёс. Як здаўна ўсім вядома: чужы роцік – не каўнерык, яго не зашпіліш.

Патупіўшы вочы ў зямлю, з хваляваннем чакаў адказ. Нават сэрцайка трымцела, як той лісцік на дрэве. А калі раптам не пажадае будаваць разам асабістае сямейнае гняздзечка, разарве нават сяброўскія адносіны... Што тады яму рабіць? Як жыць пасля гэтага на белым свеце? З'ехаць. А куды? Там добра, дзе нас няма. І бацькоў нельга пакінуць, бо адзіны ў іх сын. Ёсць яшчэ дзве сямейныя сястры, але ж яны жывуць у другіх вёсках. І, калі казаць шчыра, рэдкія ў хаце госці. І чаго яна маўчыць? Няўжо не падабаюся?

Здаецца, некалькі доўгіх хвілінак ужо прабегла, а адказу пакуль няма. Мусіць, недарэмна кажуць у народзе: кожная дзяўчына – гэта таямніца, якую немагчыма ніколі зразумець. Яна – нібыта непрачытаная кніга. Што там хаваецца пад той прыгожай вокладкай? А, што затаілася на донцы жаночай душы? Што цікавіць і хвалюе? Ніхто дакладна не адкажа. Ніколі! Напэўна, не зможа.

Ад нечаканасці сэрца ў Алёны крыху здрыганулася. Даўно чакала гэтага прызнання. І заўсёды цішком марыла стаць жонкай гэтага разумнага і вабнага хлопца. Прыціснулася тады шчыльна да пляча, ціхенька адказала:

– Прысылай сватоў. Хоць заўтра! Трэба рабіць усё, як добрыя людзі. Упэўнена, што маці і бацька дадуць згоду. Яны ніколі дрэннага пра цябе не казалі, а толькі заўсёды хвалілі. Як аб табе чуюць, так аб табе і ўсе мяркуюць.

Максім радасна цмокнуў тады дзяўчыну ў цёплую шчаку. Нават пусціўся ў скокі. Задаволены і шчаслівы, прамовіў:

– Тады слова – серабро, калі справа – золата. Заўтра прыйдзем, каханая, да цябе ў сваты. Абавязкова. Чакай!

... Вось так і жывуць яны ўжо шмат гадоў разам. У каханні і згодзе. Што тут яшчэ дадаць? Сустрэкалі на сваім шляху не толькі кветкі, але і абрывы. Але ніякія выпрабаванні не змаглі затушыць агонь кахання, а наадварот: замацавалі цеплыню і еднасць роднасных сэрцаў. Ужо і праўнукаў дачакаліся. А што яшчэ трэба, Алёне? Муж – не выпівака, не гультаяваты, як некаторыя. Ніколі яе не абразіў. І клапаціцца, і шкадуе. Заўсёды ветлівы, добразычлівы. Самае галоўнае, што надзейны. Сапраўдны гаспадар у хаце.

...Непрыкметна падкраўся салодкі сон, які закалыхаў жанчыну пад няспынны гул мяцеліцы. Адразу прысніліся ёй зялёныя вербы каля сажалкі, танцы пад гармонік, дзявочыя песні. І яе Максімка. Малады, усмешлівы і шчаслівы...

ПУБЛИЦЫСТЫКА

«МАЁ ПАКАЛЕННЕ – ПАДРАНКІ ВАЙНЫ...»

Вось так шчыра прызнаўся ў адных са сваіх вершаў
Міхась Міхайлавіч Болсун. Ён напісаў:

*Маё пакаленне – падранкі вайны,
Хоць шрамаў нямала на іх целе.
Вярэдзяць душу неспакойныя сны,
У памяць мінулага цэляць...*

Нарадзіўся будучы журналіст і паэт 23 лютага ў 1942 годзе. На Гомельшчыне. У вёсцы Балсуны Чачэрскага раёна. І ў сялянскай сям’і. Басаногае пасляваеннае дзяцінства было нялёгкім. На сталае замест духмянага жытнёвага хлебца — бульба-гнілушка, кіслае шчаўё, пустая зацірка. На ўсё жыццё запомніліся першыя, балючыя мазалі ад цяжкага бацькавага касся. А потым – плуг, з-за якога толькі віднелася адна русаявая хлапечая галоўка. У тых цяжкіх гадах многія вяскоўцы жылі ў беднасці, не шыкавалі. Ад галадухі многіх выручаў лес, які, як заўсёды, быў са сваімі шчодрымі дарамі. І таксама рачулка Каўпіта, дзе ўдосталь вялася розная рыба...

Нялёгкае дзяцінства, цяжкая сялянская праца загартавалі характар Міхасы Міхайлавіча. Дзякуючы

такой навуцы, змог шмат чаго добрага дасягнуць ў асабістым жыцці. Лічыце самі! Скончыў Палескую сярэднюю школу, Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны, аддзяленне журналістыкі Мінскай ВПШ. Потым займеў званне лаўрэата Міжнароднай літаратурнай прэміі Баяна, абласной прэміі імя Анатоля Грачанікава і іншых. Узнагароджаны ганаровым знакам Саюза пісьменнікаў Беларусі «За вялікі ўклад у беларускую літаратуру», шматлікімі дыпламамі і граматамі. Аўтар асабістых зборнікаў паэзіі. Член Саюза пісьменнікаў Беларусі і Беларускага саюза журналістаў, ганаровы грамадзянін Чачэрскай зямліцы.

Сваю працоўную сцяжыну праклаў яшчэ ў саўгасе на Украіне, а пазней рабіў загадчыкам сельскай бібліятэкі, настаўнічаў... Як і ўсе ягоныя аднагодкі, Міхась Болсун таксама служыў у Савецкай Арміі, добрасумленна аддаў доўг Радзіме.

Журналісцкая дзейнасць у Міхася Міхайлавіча пачынаецца з далёкага 1965 года. Займаў розныя пасады ў рэдакцыі раённай газеты «Трыбуна камунізму». А калі прапанавалі пасаду галоўнага рэдактара ў Буда-Кашалёўскай газеце «Авангард» – адразу згадзіўся. І не памыліўся. Бо на гэтай пасадзе адпрацаваў там сем гадоў. А потым пераехаў у наш абласны цэнтр. І сямнаццаць гадоў странна выконваў абавязкі старэйшага рэдактара, загадчыка аддзела Гомельскага абласнога тэлерадыёаб'яднання.

Як прызнаўся ў адным са сваіх выступленняў перад школьнікамі Міхась Міхайлавіч, вершы пачаў пісаць яшчэ ў дзяцінстве. Друкаваўся ў розных перыядычных выданнях, удзельнічаў ў многіх літаратурных перадачах на тэлебачанні і радыё. Але ж першы паэтычны зборнік «Яблыня ў фаце» выйшаў у Гомельскай друкарні толькі ў 2004 годзе. І, зразумела, быў прысвечаны землякам – жыхарам Чачэршчыны.

Як некалі напісаў Алесь Дуброўскі, калега і добры сябар і дарадчык паэта, шкада, якога няма ўжо разам з намі, што «Міхась Болсун – цікавы наш сучаснік! І які да таго, будучы па прафесіі журналістам, нямала паездзіў па свеце, шмат чаго пабачыў на свае ўласныя вочы. Яго вершам уласціва рытарычнасць. У душы і творчасці паэт перш за ўсё лірык...»

Алесь, калі казаць шчыра, ад усяго сэрца, меў рацыю! І не памыляўся. Мусіць, таму, што лепш за ўсіх ведаў свайго сябра, адчуваў глыбіню ягонай паэтычнай душы, сардэчнае цяпло. Вось прачытайце, калі ласка, гэты верш, шмат чаго тады зразумеце.

* * *

Скажы, што носіш ты ў душы?
Адкрый хоць крыху таямніцы.
Ідуць там ціхія дажджы,
Ці гаспадараць навальніцы?

А, можа, сонечны прамень
Куткі таемныя лагодзіць,
І ззяе светлы-светлы дзень,
Бы летам звонкім у прыродзе?

Адны здагадкі для мяне
Свае ты тайны не адкрыла.
Вясна прыйшла, зіма міне,
А я ў душы хацеў мець крылы.

УСЛАЎЛЯЕ БЕЛАРУСКУЮ БУЛЬБАЧКУ!

Раіса Васільеўна Дзейкун – ужо вядомы празаік. Сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі. Лаўрэат і дыпламант многіх літаратурных конкурсаў, і абласных, і нават, міжнародных. У сваёй творчай скарбонцы яна ўжо займела кнігі на праваахоўную тэматыку, кнігі-споведзі «Мой Чарнобыль, або Я боль людскі кранаў... рукамі», «І тут жывуць людзі». Таксама надрукавала ў вершаваным фармаце кніжкі-казкі для дзяцей: «Прыгоды Бульбаёсціка», «Кампанія «Арцём і К*», «Бульбаёсцікавая сямейка» і іншыя. Вядома ж, як вы зразумелі, дарагія чытачы, самы галоўны герой гэтых выданняў – Бульбаёсцік. Адзначу, гэты літаратурны герой ужо ажыццёўлены ў вобразе цацкі-сувеніра, які выпускаецца ў Гомелі.

Раіса Дзейкун – нарадзілася ў шматдзетнай сям’і чыгуначніка на станцыі Аўрамаўская (вёска Партызанская). Гэта – Хойніцкі раён, нашая родненькая Гомельшчына. Скончыла факультэт журналістыкі БДУ. Працавала ў Расіі, потым лёс прывёў і ва Ўкраіну. Больш за трыццаць гадоў яна пражыла далёка ад сваёй Радзімы. Але ж вярнулася ў Беларусь, на родную Гомельшчыну, дзе прайшлі маленства і дзяцінства. І ніколі не шкадуе аб гэтым! Бо добра ведала: «Дома і салома ядома!»

Пасля асноўнай працы, Раіса заўсёды нешта акуратна занатоўвала ў асобны сшытак. Сюжэтаў было дастаткова, якія шчодро дарыла жыццё. І тыя ж складаныя міліцэйскія клопаты, той асяродак, у якім даводзілася жыць, працаваць. Імкнулася актыўна друкавацца

ў розных выданнях, займець асабістыя зборнікі, якіх зараз ужо налічваецца каля дзесяці.

Вядома ж, нялёгка было жанчыне «насіць» пагоны падпалкоўніка міліцыі, старанна выконваць абавязкі, сумленна служыць людзям, Айчыне... І пры гэтым – яшчэ тварыць. Нягледзячы на такія, на першы погляд, цікавыя нюансы, пісала на беларускай, рускай і ўкраінскай мовах.

Вярнуўшыся ў Беларусь, на Гомельскую зямліцу, Раіса Дзейкун, як сталы і вопытны творца, адразу смела заяўляе пра сябе. Яна рэгулярна друкуецца ў такіх вядомых газетах, як «Рэспубліка», «Звязда», «Гомельская праўда», «Літаратура і мастацтва», часопісах «Нёман», «Полымя», «Вожык», «Метаморфозы», «Мир животных», «Северо-Муйские огни» (Расія), «Доля» (Украіна) і іншых выданнях.

Раіса Дзейкун актыўна працавала над змястоўным праектам: «Я табе, бульба, пакланюся ў ножкі!» Сумесна з аддзелам адукацыі Гомельскага раёна раней штогод ладзіліся раённыя агляды-конкурсы, якія займелі тады цікавую назву: «Бульбаёсцік». Дарэчы, гэта імя героя «бульбяных» казак. Як лічыць сама пісьменніца, менавіта такія цікавыя мерапрыемствы прывіваюць у сучасных школьнікаў любоў да роднага краю, культуры і беларускай мовы. І дапамагаюць раскрыць дзеткам і падлеткам свае прыродныя здольнасці.

І яшчэ ж гуртуюць, адраджаюць пачуццё патрыятызму і калектывізму, якога зараз, шкада, так не хапае ў нашым грамадстве.

У сваёй кнізе прозы: «Картошка – хлебу і любові присошка», якая не так даўно была надрукавана ў выдавецтве «Барк», Раіса Дзейкун цікава разважае пра жыццё сваіх землякоў. Асабліва кранаюць апаведы

пра ваеннае ліхалецце, барацьбу партызанаў з лютым ворагам-захопнікам. Аўтар далікатна, нібыта тую цікавую кніжку, старанна гартае жыццёвыя старонкі сваіх землякоў, паціху раскрывае іх лёсы, характар, звычкі.

З асаблівым гумарам распавядае і пра нейкія захапляючыя выпадкі з жыцця, цікавыя гісторыі. Але ж пры гэтым – не імкнецца кагосьці зласліва абразіць! А заўсёды знаходзіць асноўную прычыну, чаму яны такімі сталі? Бо, як кажуць у народзе: «Жыццё пражыць – не поле перайсці!» Сустрэнуцца ў шляху не толькі духмяныя зёлкі, кучаравыя дрэвы, але ж і пустазелле, куслівая крапіва, круты паварот...

Зразумела адно: асноўная «гераіня» гэтых аповедаў – беларуская бульбачка. Духмяная, салодкая, разварыстая. І вельмі апетытная! З захапленнем, нават з нейкай арыгінальнай асалодай і цеплынёй распавядае аўтар пра другі хлеб нашай зямліцы. Цікавымі атрымліваюцца апавяданні пра смачную беларускую бульбачку, пра клопаты і жыццё сучаснага сельскага жыхара.

Дый мова ў прэзаіка сакавітая, зразумелая, шчырая. І такая родная, знаёмая з дзяцінства кожнаму чытачу, які нарадзіўся ў вёсцы. Сённяшні чытач, як добра нам усім вядома, вельмі адукаваны. І, як гаворыцца ў такіх выпадках, на падробцы, дый фальшывых сюжэтах, халоднай красамоўнасці людзей не правядзеш! Недарэмна ж, Раіса Дзейкун, заўсёды плённа шчыравала на творчай «бульбяной» ніве. І, спадзяюся на гэтае, яшчэ будзе працягваць гэты асаблівы «бульбяны раздзел» у часопісе «Мир животных». Як высветлілася, заўсёды запатрабаваны і папулярны ў чытачоў.

«АДМЕРАНАЕ ЛЁСАМ – ЗБЕРАГУ...»

Міколу Старчанку многія яшчэ добра памятаюць на Гомельшчыне, як вопытнага журналіста. Здзіўляцца, думаю, тут не трэба. Гэты чалавек шмат гадоў адпрацаваў ў розных выданнях. Апошнія месца працы – абласная газета «Гомельская праўда». Мікалай Паўлавіч і сёння не сядзіць, склаўшы рукі, а паспяхова піша не толькі вершы, але і прозу.

З асаблівай асалодай, вельмі далікатна распавядае творца пра прыгажосць роднага краю, прыроды. Ягонныя паэтычныя радкі добра запамінаюцца. І вылучаюцца мяккай напеўнасцю, трапнымі вобразамі, цікавымі рыфмамі, трапяткімі народнымі матывамі.

Адразу адчуваеш, што сам творца – ўжо даволі вопытны вершаскладальнік, які здольны ўбачыць і занатаваць у памяці шмат чаго адметнага, непаўторнага, што адбываецца ў прыродзе. За простымі, на першы погляд, слоўкамі, хаваецца і паступова адкрываецца сапраўдны талент. Такая акалічнасць толькі здзіўляе і зачароўвае амаль кожнага чытача. І дапамагае зразумець навакольны свет, адчуць еднасць аўтара з прыродай, са сваім родным краем.

Мікола Старчанка, як гэта добра бачна, галоўны ўхіл робіць на простыя і зразумелыя кожнаму чытачу словы. І ўмела пазбягае грувастых, незразумелых выразаў, якія літаральна адштурхоўваюць чытача. Як тыя кветачкі ў лесе, паэт странна падбірае ў своеасаблівы вяночак

цікавыя параўнанні і вобразы. Адчуваецца, што аўтар гэтых радкоў – назіральны, які чуйна прыслухоўваецца да ўсяго на свеце, выдатна валодае роднай мовай, шчыра сябруе з гумарам. Пра тое, што М. П. Старчанка яшчэ добры прэзаіт, засведчыла і ягоная проза.

Да прыкладу, тая ж кніжка прозы «Хлеб з лебядой» зацікавіла многіх чытачоў. Пэўна, тым, што асноўная тут тэма – мудрыя і працавітыя вяскоўцы. Яны з годнасцю вытрымліваюць усе нялёгкія выпрабаванні лёсу, странна працуюць, аднаўляюць пасляваенную сельскую гаспадарку. І не скардзяцца на лёс, як некаторыя нашыя сучаснікі! Не плачуць у камізэльку. А радуюцца жыццю, вольнаму краю. Пасля цяжкай працы на калгасным полі заўсёды вяртаюцца дахаты з песнямі і вясёлымі жартамі.

Аўтар дасканалы перадае настрой сельскіх жыхароў, іх звычкі, нават характары. У гэтай кнізе можна сустрэць і трапны гумар, які, шчыра кажучы, выклікае нават смех. Галоўнае, што гэты твор вучыць новыя пакаленні мужнасці, патрыятызму і мэтанакіраванасці.

Вясковая тэматыка для Мікалая Паўлавіча, як гэтае адразу бачна, знаёмая і родная. Нарадзіўся будучы журналіст і пісьменнік у вёсцы Старая Алешня, якая знаходзіцца ў Рагачоўскім раёне. Адтуль, як у народзе кажуць, пайшоў «у людзі». Вучыўся, шліфаваў свае веды, паступова занатоўваў усё неабходнае і карыснае для сябе. Калі набіраў поўнятку творчую скарбонку, вырашыў падзяліцца сваімі назіраннямі, мудрасцю і багатым жыццёвым вопытам. У розныя гады выйшлі з друкарні некалькі ёмкіх зборнікаў паэзіі, на якія адразу звярнулі ўвагу многія чытачы.

Наогул, Мікалай Паўлавіч – добры і шчодры чалавек, гатовы даць слухную парадку і пачаткоўцу, і больш

вопытнаму творцу. Нягледзячы на свой нялёгкі лёс, розныя жыццёвыя выпрабаванні, пісьменнік застаецца добразычлівым, мужным чалавекам. Не кожны ведае, у гады Вялікай Айчыннай вайны маленькі Міколка нечакана застаўся без правай далонькі... Бацькі, вядома ж, вельмі бядавалі. І было ад чаго! У вёсцы ж патрэбны толькі здаровыя рукі. Умелыя, надзейныя. А потым – нечакана змірыліся. Галоўнае, як яны лічылі, што сыноч застаўся жывым.

Міналі гады. Паціху падростаў сын, які сам навучыўся шмат чаго рабіць адной рукой. І, бадай, самая галоўная рыса з'явілася тады ў хлапечым характары – упартасць і мэтанакіраванасць. Гэтая акалічнасць і дапамагла Мікалаю добра вучыцца, каб потым, скончыўшы адпаведную ўстанову, стаць журналістам. Спачатку працаваў у так званых раёнках, потым – у рэдакцыі абласной газеты «Гомельская праўда».

Шматлікія сустрэчы з новымі людзьмі дапамагалі назапасіць цікавыя вобразы для будучых твораў, праўдзіва адлюстравать іх імкненні і трывогі.

Трэбаяшчэ дадаць, што жыццё ніколі не песціла гэтага прыгожага чалавека, не дарыла ўдачу і прызнанне. Толькі працавітасць, мужнасць дапамаглі Мікалаю Паўлавічу стаць журналістам, паэтам і прэзаікам, дасканала развіць свой творчы талент, знайсці патрэбнае месца на зямлі. Варта нагадаць, Мікалай Старчанка заўсёды піша па-маладому ўзнёсла, з пяшчотай перадае прыгажосць роднай зямліцы, прафесійна «малюе» словам партрэты сваіх сучаснікаў.

І вершы для гэтага чалавека – як глыток свежага паветра, як адметнае акенца ў незвычайную прыгажосць родных краявідаў. Прыемна і тое, што, знаходзячыся

на заслужаным адпачынку, Ліра паэта і прайзіка не
маўчыць, а па-ранейшаму звонка спявае. У гэтым можна
пераканацца, калі прачытаць вось такі верш.

* * *

*Адмеранае лёсам мне – маё,
Чужога не жадаю я ні грана,
Жыццё, нібыта заступа цаўё,
Зламаецца хоць позна, а хоць рана.*

*Другая справа, як пражыць гады?
І што пакінеш пад высокім небам,
Якімі будуць апасля сляды –
Пазначаныя горам або хлебам?*

*Адмеранае лёсам зберагу!
І пражыву, каб шанавалі людзі.
Даробяць дзеці, сам што не змагу...
І гэта лепшай памяццю мне будзе.*

ЗЯМЛЯ ЧУЖОЙ НЕ БЫВАЕ!

Генадзь БУРАЎКІН, паэт:

*« І хай з тысяч рэк чужых нап'юся –
Толькі для апошняга глытка
Я прыйду сюды, да Беларусі,
Да свайго азёрнага кутка».*

Кажуць, чужой родная зямля не бывае. І ніколі не будзе! Нават тады, калі на месцы былой вёсачкі, ці хутара засталіся адны толькі могілкі, грэбля і сажалка, якую ўжо зацягнула жоўтая раска... Але людзі імкнуцца да родных мясцінаў, каб сэрцам прытуліцца да зямліцы! І не толькі ў думках, але і ў сваіх марах. І ў рэальнасці. Калі ёсць добрая магчымасць, многія прыезджаюць, каб павітацца з полем і ляском Доўгінькі. Дый паздароўкацца са старымі вярбінамі і бярозкамі, якія яшчэ тут засталіся. Зазіраюць, вядома ж, і на могілкі, каб навесці належны парадак. І пакланіцца родным людзям, суседзям, вяскоўцам...

Некаторыя нават выказалі жаданне, каб быць пахаванымі менавіта вось тут, на вясковых могілках. Дзеці, унукі старанна выконваюць гэтыя зразумелыя просьбы. Асобныя здзіўляюцца: навошта, маўляў, такі клопат? Можна ж знайсці апошні прытулак і на

гарадскіх могілках? Але кожнаму, як кажуць, адведзена сваё месца ў жыцці. І ў кожнага – свой лёс, свая святая прастора.

Некаторым не дадзена нават зразумець простыя ісціны жыцця. Бо самота па родных мясцінах літаральна лунае ў прасторы. І кліча, прыцягвае, уражвае вясной чысцюткім водарам кветак на лузе і ў полі, сваёй непаўторнасцю. Родныя мясціны – гэта святое месца, якое пустым ніколі не бывае. Тут павінны жыць не толькі птушкі, дзікія жывёлы, але і людзі.

Вось і мой сусед заўсёды водпуск плануе правесці ў родных мясцінах. І не ў тым знакамітым Егіпце і Турцыі, як робяць некаторыя... Дарэчы, у суседняй вёсцы ёсць і хата, дзе не так даўно жыла цешча. Працавітая была і вельмі сціплая цётка. З вясны да самых халадоў там цяпер жыве жонка Ніна, якая старанна шчыруе ў агародзе. І забяспечвае тры сям'і чыстай, без хімікатаў, агароднінай і садавінай.

Жанчыне падабаецца жыць у вёсцы. Як яна лічыць, што тут і паветра чысцюткае, і вадзіца са студні крыштальная. І вельмі смачная. Не тое, што ў горадзе! Дый сон ў драўлянай хаце моцны і добры. Вельмі салодкі, як у далёкім дзяцінстве. І ніхто з суседзяў не турбуе, не грукае па начых. Нават не крычыць, быццам у тым лесе, як часам здараецца ў гарадскіх шматпавярхоўках, дзе ўсё добра чуваць...

Прыязджаюць сюды і дачка, і школьніца ўнучка. Ім таксама падабаецца прыволле вясковае, возера і бярозавы гай на Падоле, літаральна за агародамі.

А ўлетку яны жывуць у вёсцы пастаянна. А вось Уладзік, калі зазірае сюды, хуценька дапамагае тое-сёе зрабіць па гаспадарцы. А ўвечары, закінуўшы на плечы

стрэльбу, прыхапіўшы перакус з вадзіцай, бярэ накірунак у свой былы пасёлак.

Калі мужчына крочыць па знаёмай дарозе, яшчэ здалёк заўважае злёнены лясак Доўгінькі, кудлатыя дрэвы на могілках. А справа – можна таксама ўбачыць дрэўцы на месцы былога помніка. У далёкім 1943-м годзе воіны Чырвонай арміі вызвалялі пасёлак Рог ад гітлераўскіх акупантаў... І загінулі. Калі пасёлак знік з карты раёна, астанкі перанеслі ў суседнюю вёску і пахавалі... На месцы помніка браты Алампіевы ўстанавілі металічны крыж з шыльдай, на якой пералічаны ўсе воіны, якія тут былі пахаванымі.

Асаблівую ўвагу Ўладзіка прыцягваюць і дзве вярбыны. Адно дрэва некалі пасадзіў у канцы агарода ягоны бацька. А вось другую вярбу пасадзіў ужо дзед Зорык. Дрэвы гэтыя ўжо даволі старыя. Але ж кожную вясну зелянеюць, прыцягваюць да сябе погляды. Быццам дасылаюць напамінак усім, што і тут раней жылі людзі. Каб не забылі, помнілі...

Менавіта сюды заўсёды рвецца сэрца Ўладзіміра Аляксеевіча. І не дзіўна. Родная зямліца кліча да сябе, пра былое нагадвае. Некалі з сынам ён зрабіў тут будан, які зараз нагадвае шацёр. Змайстраваў і лаўку.

Бывала і такое, калі, наблукаўшыся ўволю з сябрамі дзяцінства, заставаліся начаваць пад вярбою. Расклаўшы касцёр, варылі духмяную юшку з рыбы, якую налавілі ў возеры, ды шмат чаго ўспаміналі. Пасля сяброўскай чаркі гэтыя ўспамінікі цягнуліся амаль да самага світанку...

Паглядзіўшы далонямі шурпатую кару, Уладзік прыціснецца да яе шчакой. І адразу засумуе. Успомняцца бабуля, маці і бацька-франтавік, які рана пайшоў

з жыцця. Здаецца, што нават чуецца ў паветры, як бабуся звонкім голасам кліча іх са старэйшым братам Міколкай на абед... Якімі былі смачнымі тады бабуліны баршчы і кашы з вясковай печы! А бульбачка атрымлівалася такая разварыстая, салодкая.

Бацька Уладзіка, Аляксей Лаўрэнавіч, вярнуўся з вайны зусім хворым... Таму мірнае, пасляваеннае жыццё ў яго было нядоўгім. Засталіся два сыны-школьнікі. Міолка і Ўладзік. Франтавік быў працавітым, у вёсцы лічыўся майстрам «на ўсе рукі». Пра гэтае маглі адразу тады засведчыць дагледжаныя двор і хата, дах у якой быў накрыты шыферам.

У маладым садку квітнелі яблыні, слівы і грушы. А побач прытуліліся вулі з пчолкамі, якія зранку да вечара дзумкалі ў паветры. Свежым, духмяным мядком цётка Уляна заўсёды частавала сваіх суседак. Была працавітай і добразычлівай. Жанчыны-ўдовы цішком ёй зайздросцілі. Але пра гэтае ніколі не казалі ўслых. Ведалі: зайздрасць – таксама грэх... Недарэмна ж, мусіць, кажуць у народзе так: «Бойся Ўсявышняга і не кажы лішняга».

Прысеўшы на лаўку пад вярбінай, Уладзік крыху адпачне. Тут заўсёды легка дыхаецца. А паветра, як і раней, у далёкім дзяцінстве, чыстае, напоўненае водарам розных травінак і кветчак. А ўспамінкі плывуць ракой, не даюць пераклучыцца на штосьці іншае. На нейкі момант здаецца, што пачуе звонкі голас сваёй бабулі, якая кліча іх з братам Міколкай на абед, ці вячэру. Азіраецца ў самоце, але навокал – не ўбача нікога. Ні вясковых хат, ні людзей...

На месцы пасёлка – прасторнае калгаснае поле... Праз некалькі хвілінак мужчына нетаропка пакрочыць сцежкай да сажалкі. Вось менавіта тут ён некалі купаўся

з сябрамі дзяцінства. І старанна асвойваў першыя навыкі плавання. Сюды чародкамі беглі і хатнія вуткі, гусі. Птушкі нават не звярталі ўвагу на малечу, а спакойна плавалі па вадзе. Такое суседства даўно было звыклым.

Амаль уся сажалка цяпер зарасла жоўтай раскай, а па берагах – сагнуліся ў паклонах старыя вербы і клёнікі. Гэтыя дрэвы калісьці пасадзілі старэйшыя хлопчыкі, якія амаль усе ўжо адляцелі ў незваротны вырай...

Тоненькія дрэўцы тады адразу прыжыліся, утварылі сапраўднае злёнае кола каля вады. А вось грэбля паступова зруйнавалася, распаўзлася пад коламі моцнай калгаснай тэхнікі. А потым – зусім знікла ў высокай траве. Цяпер па ёй не прайсці. І нават не праехаць.

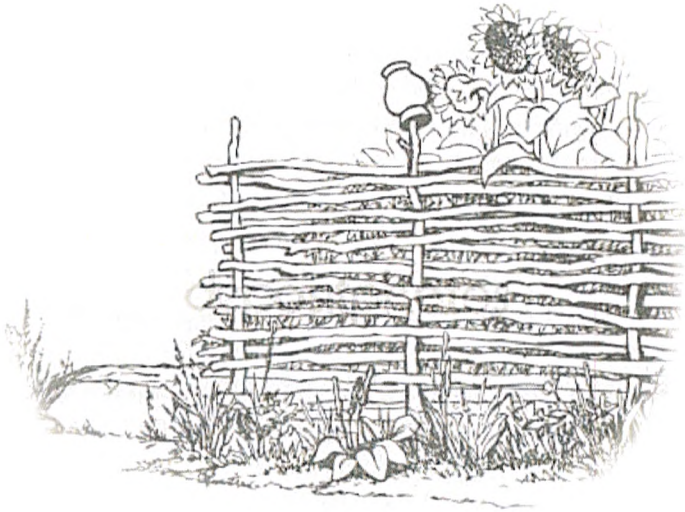
У былыя часы, калі галоўную вуліцу злучала грэбля з Плытаўкай, яна выглядала трывалай і даволі высокай. Бо была дагледжанай. Вясковыя людзі імкнуліся сачыць, каб усё было як след! Вось менавіта па гэтай вуліцы бегала басанож і дзяўчынка Ніна, якая потым стала ягонай жоначкай...

Падняўшыся крыху на ўзвышша, дзе раней месцілася Плытаўка, мужчына самотна азірнецца навокал. Ад былой вуліцы засталася толькі адно поле... Павярнуўшыся тварам на Ёсход, можна ўбачыць далей густы лазняк, які зрабіўся амаль лесам на былым тарфяніку. А за гэтым ляском, яшчэ віднеліся хаты пасёлака Чырвоны Камень. Як добра, што тут яшчэ живуць людзі, якія шчырыюць на сваіх агародах, імкнуцца, каб вёсачка не знікла, не згубілася.

Уладзік па памяці пачынае пералічваць хаты тых аднавяскоўцаў, хто тут раней жыў... Некаторых ужо даўно няма на свеце. Але засталіся ўспаміны. Яны, гэтыя ўспамінкі, сёння, як тое сонейка ў нябёсах! І саграваюць

светлай надзеяй, незвычайным цяплом. Нават сілкуюць, робяць мацнейшымі і дабрэйшымі. Дый заўсёды дапамагаюць у цяжкую хвіліну.

З М Е С Т

Кожнае сяльцо – мае сваё слаўцо!	4
Іванка	11
Бабасекі	18
Люсі ці Люсік?	21
У кожнай сітуацыі ёсць выхад.....	25
Пачастунак для птушак.....	29
Таніна зорачка.....	31

Аповесць

Не замятай, завіруха, каханне!	36
--------------------------------------	----

Публіцыстыка

«Маё пакаленне – падранкі вайны»	59
Услаўляе беларускую бульбачку!	63
«Адмеранае лёсам – зберагу...»	66
Зямля чужой не бывае!	70

